

קומי אורי

דברים על הזמן הזה

א

כסלו התשס"ו

יוצא לאור ע"י תנועת

"קוממיות"

רוח וגבורה לישראל יהודית

02-9709881/2

kmm@shoresh.org.il

לע"נ

מירי אמיתי הי"ד

תושבת כפר דרום

שנרצחה בתאריך כ"ב מרחשוון התשס"א
באוטובוס הילדים של כפר דרום
התרומה ניתנה ע"י ילדיה רעות, הילה, יאיר
ויראת אמיתי אשר גורשו מביתם בכפר דרום
ושוהים זמנית במלון פרדייז נגב בבאר שבע, עד
שישובו במהרה למשכנם הקבוע בכפר דרום
תובב"א

תוכן העניינים

- 5**..... **מאמר מערכת**
- 6**..... **נס בעקבות הכנה לתשובה** ☞ הרה"ג אברהם שפירא • הרה"ג אברהם כהנא שפירא שליט"א במאמרו לגיליון זה • הרב מדגיש את חשיבותה של התשובה • וקורא להתחזקות והתגדלות בתורה • 6
- 9**..... **יש לנו חלק בא-לוהי ישראל** ☞ הרב מרדכי גרינברג • על השור הישראלי ותרבות יוון • מה באמת הפריע ליוונים בא-לוהי ישראל • על היחס בין א-לוהים לישראל שהיה מוכן היווני לקבל • ועל זה שהוציא אותו משלוותו •
- 13**..... **בימים ההם בזמן הזה** ☞ הרב דוד חי הכהן • מה היה עושה מתתיהו אילו היה חי היום? • האם החילוניים היו בעיניו כמתיוונים? • האם דורנו במגמת עלייה? • הרב דוד חי הכהן בוחן את השווה והשונה ביננו לבין החשמונאים • ומתווה את הכיוון הנכון שממנו תצמח הישועה •
- 19**..... **בנציץ הנרות** ☞ הרב שאר ישוב הכהן • כיצד נברך השנה "בימים ההם בזמן הזה"? • מה נראה השנה בהתבוננות על הנרות • גבורה? גירוש? צדיקות? רשעות? • הרב שאר ישוב כהן מאיר אור קטן שיגרש הרבה מן החושך •
- 22**..... **רע וטוב בחשמונאים ובימינו** ☞ הרב אליקים לבנון • הטוב והרע במאבק משחר האנושות • למגרש נכנס שחקן שלישי • האם הוא יחבור אל הטוב או שמא אל הרע? • קיצור תולדות הטוב והרע מאת הרב לבנון • ומה גורלו של השחקן השלישי •
- 26**..... **אורה של תורה** ☞ הרב דב ליאור • האם הסתיים מאבק המכבים נגד היוונים? • האם יש למתייוונים ממשיכי דרך? • הרלוונטיות של המאבק בדורנו אנו • מתוך ראיון שנערך עם הרב ליאור לקראת חנוכה התשס"ו •
- 29**..... **החלצו מאתכם אנשים לצבא** ☞ הרב זלמן ברוך מלמד • איגרת לבן ישיבה היוצא לצבא • הרב מלמד בפנייה למתגייס • על המצווה, על הקשיים ועל האתגרים • איך הולכים לצבא בגדלות? • מה המסגרת המתאימה ביותר לבן ישיבה? •
- 34**..... **עוז למלחמה ועוז לשלום** ☞ הרב שבתאי סבתו • "עת מלחמה ועת שלום" • מהיכן שואבים את העוז למלחמה? • ומהיכן שואבים כח לשלום בעת פירוד • הרב סבתו מעיין בפרקי התהילים • ודולה מהם את נקודת המוצא המשותפת לשלום ולמלחמה •
- 39**..... **מוסיף והולך או פוחת והולך?** ☞ הרב חיים ירוחם סמוטריץ' • על הדלקת נרות של היום ועל זו שלעתיד לבוא • מה טומנת בחובה המחלוקת המפורסמת על סדר הדלקת הנרות? • הרב סמוטריץ' חושף את נקודות המחלוקת • ואת המבט הפנימי שנוכל לרכוש ממנה •

- 43.....מלחמות למען תשועות** הרב אברהם צוקרמן • "ועל המלחמות" • מי אוהב ללחום?! • מי היה הלוחם הראשון לשם שמים? • במאמר זה מסייע לנו הרב צוקרמן לראות את הישועה צומחת מתוך הסיבוך • ואת העוז והתקווה שמובילים לגאולה •
- 46.....כי ייפלא ממך דבר... וקמת ועלית** הרב חיים שטיינר • בעקבות הנסיגה הנוראה מנחלת אבות • שני ערכים, שתי מצוות מתנגשות, איזו מהן תכריע? • מי בידו להכריע בסוגיה זו? • הרב שטיינר פורס בפנינו את השתלשלות ההכרעה בסוגיות סותרות מתקופת האבות ועד דורנו •
- 51.....אתערותא דלתתא** הרב יצחק שילת • האם תפילותינו שבו ריקם? • מדוע דווקא התושבים שמסרו את נפשם נפגעים? • להיכן נצעד הלאה? • האם די בהשתלבות במערכות המדינה? • איך ניערך לשלב הבא בגאולה?
- 59.....שאלת רב** שו"ת עם הרב דב ליאור • האם להתגייס לצבא? • האם יש לשנוא את המגרשים? • כיצד מזהים גדולי תורה? • מבט הלכתי ואמוני על הדור והתקופה •
- 65.....על הרב צבי יהודה** הרב חיים אביהוא שוורץ •
- 64.....מן היין המשובח** אב התשס"ה. גוש-קטיף, צפון השומרון כולנו היינו שם, בגופנו, בנפשנו מה השארנו שם? מה נשאר לנו משם? התכנסנו כמה חברה לדבר על האירועים, על התהליכים..

**לקבלת מנוי, לתגובות
ולהארות על קובץ זה**

בכתובתנו:

kumiori@gmail.com.

להקדשת שיעורים:

02-9709881/2

פקס 02-9974111.

המערכת: הרב משה חביב, הרב אהרן טרופ, הרב עידו יעקובי, ישי קרוב ויאיר קרטמן.

ראש מערכת: ר' משה כהן.

עריכה: ישי קרוב.

עיצוב: דוד הרשקופ 02-9978977.

דפוס: דפוס "יתוש", אפרת.

תודות: יונתן וסרטיל, אורי מנדלסון ויוסי שטרן.

מאמר מערכת

כסלו התשס"ו

גבורת

ישראל

תמצא

רק

במקום

שאר

א-לוהים

שמה

הראי"ה

קוק, לוח

"ארץ

הצבי"

כסלו

תרע"ב

"התעוררי התעוררי כי בא אורך קומי אורי"

יהודים אנו, מאמינים בני מאמינים ובטוחים שכל מאי דעביד רחמנא – לטב עביד.

אולם תקופה קשה עברה עלינו בשנה האחרונה, ואירועים אלו של הגירוש מחבל עזה ומצפון השומרון גרמו למבוכה רבה, לשאלות ולצורך לברר דרכנו.

אנו מרגישים צורך בדרך המשדרת יותר ביטחון; יותר עוז וגבורה יחד עם אהבת ישראל; יותר עצמיות ופחות התבטלות; יותר גאווה דתית לאומית – לא פרישה מהעם, אבל גם לא כפיפות קומה.

מתוך כך באנו לדלות מדברי רבותינו בירורי דברים וכיוון להתקדמות ולצמיחה אמונית, ציבורית ולאומית.

זכינו ובראשנו עומד הגאון הגר"א שפירא שליט"א, ראש ישיבת מרכז הרב, אשר לנו לרועה, ולאור הנהגתו יוצאת חוברת זו.

בחוברת זו, העוסקת בענייני חנוכה ובענייני השעה, כתבו רבנים וראשי ישיבות ותודותינו נתונה להם.

הוספנו לקובץ זה "שיח לוחמים" – מן היין המשוב"ח. יהא פרק זה כאות הוקרה והערכה לכל מי שפעל עם א-ל למען גוש-קטיף וצפון השומרון.

בציפייה לחזרת מלכות ישראל

חנוכה שמח

המערכת

נס בעקבות הכנה

לתשובה

מו"ר הרה"ג אברהם אלקנה כהנא שפירא שליט"א במאמרו לגיליון זה ☉ הרב מדגיש את חשיבותה של התשובה ☉ וקורא להתחזקות והתגדלות בתורה ☉

כוחו של הציבור

הירושלמי אומר שירידת האש במעשהו של אליהו בהר הכרמל לא היתה בזכותו של אליהו, אלא בזכותו של הציבור. "אילולא שאמרו ישראל בהר הכרמל

'ה' הוא הא-לוהים' -

לא ירדה האש מן

השמים ושרפה את

הקרבנות" (תענית

פ"ג, ה"ד). לא היה

הרה"ג אברהם כהנא שפירא
ראש ישיבת "מרכז הרב" ולפנים הרב הראשי לישראל

חל שינוי במעשה בראשית בזכות דברי הנביא בלבד, אלא כוח הציבור, כוחו של כלל ישראל, הוא שיכול לגרום לנס כזה.

אולם דברי הירושלמי צריכים ביאור, שכן אף שהיתה תשובה של העם, היא באה רק אחרי שירדה האש, שכתוצאה ממנו אמר העם: "ה' הוא הא-לוהים". מהו אפוא המקור של חז"ל שבעקבותיו אמרו על העם שבזכותו ירדה אש מהשמים?

תשובה קטנה - גם היא תשובה

צריך לומר שדברי חז"ל נסובים על דברים קודמים שאמר העם, עוד בטרם ירדה האש, שמכוחם הוא הגיע לאמירת "ה' הוא הא-לוהים". כשאלהו אמר להם: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים?!", העם קיבל את דבריו: "ולא ענו העם אותו דבר". העם הבין שאלהו צודק, לא ייתכן גם כך וגם כך. אם ה' הוא

7 נס בעקבות הכנה לתשובה

הא-לוהים – לא ייתכן לעבוד את הבעל. העם אומר לאליהו שאם יוכיח להם שה' הוא הא-לוהים, הם ישובו בתשובה.

כל זה עדיין לא תשובה, זה רחוק מאד מתשובה, אבל יש בזה הכנה לתשובה שתבוא לאחר מכן. שכן הכנה כזאת – ההסכמה שאם יראה להם אליהו מופת הם יפרשו מעבודה זרה – גם זו תשובה. מדובר בתשובה מאוד קטנה, במוכנות לפרוש מעבודה זרה ולא בעזיבה ממש של העבודה הזרה – אבל מסתבר שהעם כבר לא היה אדוק בה, שכן האדוק בעבודה זרה אינו מוכן לפרוש ממנה. הירושלמי מלמד אותנו שגם תשובה קטנה מאוד, שאין בה אלא הכנה לתשובה – גם היא נחשבת כתשובה שבעבורה כדאי הוא לעשות ניסים לישראל.

העיקר הוא להתנתק מהפוסחים על שתי הסעיפים, ולהידבק בתורה, כמו שנאמר: ואתם הדבקים בה' א-לוהיכם – חיים כולכם היום.

גירוש בעקבות ריקנות מתורה

יסוד הכול נובע מתוך התורה. ראינו מה ערך יש לרעיונות אשר אינם מקושרים לתורה. על הנאמנים לתורה מוטל החוב להטביע חותם התורה והאמת בכל מהלכי התקופה המיוחדת הזאת.

אמת – זו תורה, ורק תורה. אין שום משקל מלבד התורה, וגם המוסר מקורו בתורה. ואם ראינו עיוותים מוסריים בנוסף לגירוש התושבים, הרי גם זה נובע מריקנות מתורה.

בימים אלו עלינו להתחזק, לחזק את כוח הרצון, להוסיף בתורה, להוסיף בתפילה. גם הוויכוחים והחולשות שהיו בתקופה האחרונה נבעו מחוסר תוקף של תורה, והם בעצם רק קצה חוט של דעה – או, ליתר דיוק, חוסר דעה – הנגררת אחרי חולשה בתורה. ובוודאי עוד יישבו הרבנים על מדוכה זאת.

הגר"א כותב שהקב"ה הראה למשה את כל הארץ, מפני שכל ענייניה של ארץ-ישראל היא תורה. תופסי התורה חייבים לעמוד על המשמר ולהיאבק על ארץ-ישראל מתוך תוקפה של תורה.

"ארץ אשר עיני ה' א-לוהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה". כותב ה"תניא", כי התורה קוראת לראש השנה "יום הזיכרון", מלבד בפסוק זה שבו הוא נקרא "ראשית השנה", והדבר מלמד אותנו על שייכות מיוחדת שיש לראש השנה עם ארץ-ישראל. וכן אנו אומרים בתפילה: שמחה לארצך, יבחר לנו את נחלתנו.

ובסיום הברכות אנו מברכים בכל התפילות "מלך העולם" ואילו בראש השנה אנו אומרים "מלך על כל הארץ", וידוע בשם הגר"א שהכוונה לארץ-ישראל.

חכמים, היזהרו בדבריכם

מובא בספר "חוט המשולש", תולדותיהם של החתם סופר והכתב סופר ורבי עקיבא איגר, שבזמן שהיה רצון לעשות פירוד הקהילות, נסע ר' שלמה איגר לגדול הדור, הגיע אל בעל "ערוך לנר" ואמר לו שלא לדבר על כך, כי ברית כרותה לשפתיים. וכפי שאומרת הגמרא, שכאשר הנביא אמר "כסדום היינו לעמורה דמינו" – מייד אמר הקב"ה "שמעו קציני סדום". על כן יש להיזהר מלדבר בביטויים חריפים מדי חלילה, ולזכור שאומנם יש לנו ביקורת קשה כלפי מעשיו של השלטון הנוכחי, אבל המדינה, מדינת ישראל, שייכת לכלל הציבור היהודי, והיא לא מאחז פרטי של מאן דהוא.

אנו מתפללים, שלא נאמר על טמא טהור, ולא על טהור טמא. עלינו להרבות בזכויות, על הפרט ועל הכלל, שייפתחו הלבבות ותתגלה מלכות ה' בעולם, ומתוך כך: תן כבוד ה' לעמך, תפילה ליראיך ותקווה טובה לדורשיך, ופתחון פה למייחלים לך, שמחה לארצך וששון לעירך, וצמיחת קרן לדוד עבדך.

יש לנו חלק בא-לוהי

על השור הישראלי ותרבות יוון ☉ מה באמת הפריע ליוונים
בא-לוהי ישראל ☉ על היחס בין א-לוהים לישראל שהיה מוכן
היווני לקבל ☉ ועל זה שהוציא אותו משלוותו ☉

אל תסתכל בקנקן

על הפסוק "וחשך על פני תהום" דרשו חז"ל: "וחושך זה מלכות יוון,
שהחשיכו את עיניהם של ישראל בגזרותיהם, שהיו אומרים: כתבו לכם על קרן
השור אין לנו חלק בא-לוהי ישראל".

הרב מרדכי גרינברג
ראש ישיבת כרם ביבנה

דברי חז"ל אלו מופלאים מאתנו.
מה עניינו של השור בגזרה זו, ומה
פשר האמירה "אין לנו חלק בא-לוהי
ישראל"? הרי יש בזה סתירה פנימית, שאם אין לנו חלק בא-לוהים זה, שוב אינו
א-לוהי ישראל!

ועוד ברצוננו לברר מה שמצינו בכתבי האר"י ז"ל: ונקה לא ינקה, הה"ד אל
תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. והדברים סתומים.

על היחס המיוחד בין ישראל לרבש"ע והתלות ההדדית שביניהם ניתן ללמוד
מדברי הרמב"ן על הפסוק "אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים
לשכני בתוכם". (שמות כט, מז) ואלו דבריו שם: אם כן יש בעניין סוד גדול, כי
כפי פשט הדבר השכינה בישראל צורך הדיוט ולא צורך גבוה, אבל הוא כעניין
ישראל אשר בך אתפאר, ואמר יהושע "ומה תעשה לשמך הגדול".

ובארו תלמידיו: על דרך הסוד אינו כן אלא צורך גבוה וכו', ואמר יהושע
ומה תעשה לשמך הגדול, כלומר: אם יכריתו האויבים את שמנו, שלך גדולה
משלנו, כי מה תעשה לשמך הגדול, שאם אין אנו כאן אין אני כאן [ל' סגי נהור
על רבש"ע]. והיינו שרבש"ע זקוק לנו, ואנו צורך גבוה, ואם אין אנו בעולם, אף

השיעור מוקדש לשחרורו המהיר של יהונתן בן מלכה פולארד

לו לא תהיה דריסת רגל בעולם. ונמצא "כל כוונת הבריאה באדם בטלה" [ל' הרמב"ן דברים לב, כו].

שם משותף לה' ולישראל

חז"ל המשילו על כך משל: "אמר ריש לקיש בשם ר' ינאי, שיתף הקב"ה שמו הגדול בישראל, משל למלך שהיה לו מפתח פלטרין קטנה. אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא, אבודה היא. אלא הריני עושה לה שלשלת, שאם אבדה השלשלת תהא מוכחת עליה. כך אמר הקב"ה: אם מניח אני את ישראל כמות שהם, נבלעין הם בין העכו"ם, אלא הריני משתף שמי הגדול בהם, והן חיים. מאי טעמא? וישמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמך הגדול שהוא משותף בנו" [ירושלמי תענית פ"ד ה"ו].

שמו של רבש"ע מוטבע
בישראל. דבר זה גורם
לחילול ה' נורא, שכן
כשישראל יורדים לגלות
הם גוררים אותו כביכול
אתם

שמו של רבש"ע מוטבע בישראל. דבר זה גורם לחילול ה' נורא, שכן כשישראל יורדים לגלות הם גוררים אותו כביכול אתם. "אנכי ארד עמך מצרימה" (בראשית מו, ד). "תניא רשב"י אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן" (מגילה כט, א). ומאידך, דווקא זה ששמו בתוכם, הוא ששומר על ישראל, שהרי שמו משותף בהם ועל כן אי-אפשר לכלותם, וזה צורך גבוה. "אמר ר"ע אלמלא מקרא כתוב אי-אפשר לאומרו, 'מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים וא-לוהיו' (שמואל ב' ז, כג) כביכול אמרו ישראל לפני הקב"ה: עצמך פדית" (מכילתא פרשה יד).

לא מזל אלא סגולה

על המעמד המיוחד של ישראל בכלל האומות אמרה התורה: "ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים וכו', אשר חלק ה' א-לוהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים, ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה" (דברים ד, יט-כ). וכתב שם הרמב"ן: כי לכולם כוכב ומזל וגבוהים עליהם מלאכי עליון, כגון הנאמר בדניאל שר מלכות

11 יש לנו חלק בא-לוהי ישראל

פרס (י, יג) ושר מלכות יוון (שם כ). ואמר כי אתכם לקח ה', כי אתם חלק ה', לא תקימו עליכם שר או עוזר זולתו וכו' והנה עשה כל זה כדי שתהיו לו נחלה ותהיו לשמו הגדול סגולה מכל העמים.

ומאידך, דווקא זה ששמו בתוכם, הוא ששומר על ישראל, שהרי שמו משותף בהם ועל כן אי-אפשר לכלותם, וזה צורך גבוה ועל זה נאמר "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

ושתי משמעויות לדבר:

אנו חלקו של ה' ואיננו שייכים לשר או למושל זולתו.

חלקו של ה' בתוכנו, שמו הגדול משותף בנו, ועל כן אינו יכול להיפרד מאתנו, ואנו איננו יכולים לנוטשו.

יחס ייחודי זה בין ישראל לרשב"ע מתואר במקרא כיחס של בן לאביו: "בנים אתם לה' א-להיכם". (דברים יז, א) ובניגוד לתואר "עבד", המותנה במחויבות של עבודה כלפי האדון, הרי היחס בין הבן ובין האב אינו מותנה בעבודה, אלא שתמצית האב מצויה בבן, ועל כן "בין כך ובין כך קרויים בנים" ואפילו "כי פלחי לעבודה זרה". (קידושין לו, א).

ניצחון האור על החושך

היוונים מוכנים לקבל את העובדה שיש לעם ישראל א-לוהים משלהם, בתנאי שהיחס יהיה יחס של עבדות, כשם שכל עם עובד לאלוהיו, אך אינם מוכנים לקבל שה' הוא חלק עמו, שישראל הם בנים לה', שהם המפתח של הפלטריין וששמו בתוכם. מקובל עליהם שיש "א-לוהי ישראל" כשם שיש שר ליוון, אך את המעלה המיוחדת "כי חלק ה' עמו" יש לבטל, ועל כן דרשו לכתוב על קרן השור "אין לנו חלק בא-לוהי ישראל". השור "מכוון אל העבודה", "ורב תבואות בכח שור" (עין איה בכורים). א-לוהים הקשור לשור, לעבדות, מקובל עליהם, אך לא מקובל עליהם שהם בניו ושיהיו לחלקו.

מכאן ההדגשה על התואר "בנים" בניצחון - "ואחר-כך באו בניך לדביר ביתך", שעל תואר זה היה המאבק, וניצחו הבנים, ונמשך מניצחון זה גם גאולת השכינה, "ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך", שעל-ידי גאולת ישראל נתגלה שמו הגדול המשותף בנו, שהיה בגלות יחד עם ישראל. "ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה", כמו שנאמר: "להיות לו לעם נחלה כיום הזה",

ופירש רש"י שם שישראל הם נחלה לעולם כמו שהיום מאיר לעולם. ועל כן קבעו "שמונת ימי חנוכה להודות ולהלל לשמך הגדול", שעל-ידי השם הגדול המשותף בנו היתה התשועה.

ובזה יבוארו דברי האר"י: "ונקה לא ינקה, הה"ד אל תסתכל בקנקן וכו'". לכאורה מידת "ונקה לא ינקה" היא חריגה בין י"ג המידות, שכולן מידות רחמים וזו מידה שאינה טובה, "שאינו מוותר על העוון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט" (רש"י שמות לד, ז).

והטעם שישראל מובטחים
מכליה, כיוון ששם ה'
בתוכם והם לחלקו. וזהו
"אל תסתכל בקנקן
אלא במה שיש בו", שיש
בו שם ההויה

אין כליה לישראל

ואולם ספר "גלילי זהב" מצא משמעות שונה למידה זו [ספר זה נדפס ע"י הרב דוד מושקוביץ, רב ברומניה ובאחרית ימיו בתל-אביב. את הספר מעטרים הסכמות של הרב קוק זצ"ל בצד הסכמה של הרב יוסף חיים זוננפלד זצ"ל]. כשהנביא ירמיהו מתנבא על פורענות לישראל, הוא מוסיף "כי אעשה כלה בכל הגוים ואתך לא אעשה כלה, ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך" (מו, כח). ופירש רש"י ונקה לשון טיטוא והשמדה. והיינו, שה' לא יכלה את ישראל. ועל-פי הדברים האמורים לעיל יש לפרש טעם הדבר שישראל אינם כלים משום ששמו משותף בהם, וכפי שאמר יהושע "ומה תעשה לשמך הגדול", והוסיף הירושלמי הנ"ל, "שהוא משותף בנו". הרי שהשם הגדול המשותף בישראל, הוא המונע את ההשמדה, כיוון שנוצרנו לכבודו והוא אינו יכול לוותר עלינו או להחליפנו באומה אחרת.

זהו שאמר האר"י "אל תסתכל בקנקן". שהרי במקרא "ונקה לא ינקה" גנוז שם ההויה בין אותיות קנקן, והיינו, אל תאמר שה' לא ינקה את ישראל מעוונותיהם, אלא כוונת המקרא שה' לא יכלה את ישראל, כמו שאמר הנביא "ונקה לא אנקך", והטעם שישראל מובטחים מכליה, כיוון ששם ה' בתוכם והם חלקו. וזהו "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו", שיש בו שם ההויה.

זהו שאמר הפייטן "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", ששם ההויה הנותר מן האותיות "קנקן" שב"נקה לא ינקה", הוא יסוד הנס: "ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך", ועל כן "קבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול".

בימים ההם בזמן הזה

מה היה עושה מתתיהו אילו היה חי היום? ☉ האם החילוניים היו בעיניו כמתיוונים? ☉ האם דורנו במגמת עלייה? ☉ הרב דוד חי הכהן בוחן את השווה והשונה ביננו לבין החשמונאים ☉ ומתווה את הכיוון הנכון שממנו תצמח הישועה ☉

בין דורנו לבית שני

בימים אלה מתנהלת מלחמת תרבות בארץ בין יהדות לנוכריות, ומייצגי התרבות הנוכרית הנם אחים יהודים – עצמנו ובשרנו.

קשה שלא לראות את ההקבלה בין דורנו לבין אותו הדור שחי בימי בית

הרב דוד חי הכהן
ראש מוסדות "אורות התורה"

שני. כזכר להישגים של אז אנו מודים ומהללים את נפלאות ה' והצלחתו אותנו בימי החנוכה. גם אז התנהלה מלחמת תרבות ורוח בין שומרי התורה והמאמינים בקדושתה לבין הנוהים אחרי תרבות יוון,

שזכתה להישגים גדולים בעולם הנוכרים ובעצם השתלטה על עולם הרוח במזרח ובמערב. חלק גדול מבני מרום שהם עם-הארץ נסחף אחרי דרכי יוון, הן מצד הסממנים החיצוניים של תחרויות ספורט ושאר תענוגות סביב הנאות הגוף, והן מהצד הבידורי הנוגע ברוח האדם. בקרקסים ובמגרשים שהוקמו לצורך העניין התקיימו תחרויות ומשחקים הישגיים שסבבו סביב כושר גופני. שחקנים על בימת התיאטרון הציגו הצגות שבעיניהם נראו כהישגים תרבותיים, כיוון שעסקו בניתוח רגשות האדם והצגת יצריו וצרכיו בדרך אומנותית. אותם המתיוונים של אז פרקו מעליהם את עול השבת ועבודת המקדש, את כשרות המאכלים וצניעות החיים – כל אלה המצוות העוצרות בעד משחקי הגימנסיה והאצטדיון, הקרקס והתיאטרון.

בהתבוננות על המתרחש בארץ כיום, ניתן לשמוע מאותו ציבור של עוזבי התורה את אותם השמות והמטרות, כאילו לא קרה דבר במשך אלפיים שנה. גם היום קיימים בתי תיאטרון ואצטדיונים שבהם נעשים משחקים הכרוכים בחילול השבת, ונשמעים שם דברים בגנותם של ערכי הקודש בישראל.

 השיעור מוקדש לעילוי נשמת שמחה בת סרל ז"ל

הזיקה שעדיין קיימת

אמנם קצת טובה אפשר לראות בזה שבראשות מערכת השלטון בארץ עומדים אחינו בני ישראל ולא נוכרים אשר טובת ישראל איננה חשובה בעיניהם כלל ועיקר. דא עקא, בצד הרוחני הלוחם בימים אלה במסורת האמונה של ישראל, הנמשכת אתנו מאז, עומדות מערכות שלטון חזקות שמנסות בכוח הזרוע ובעזרת צבא, בתי-משפט ומשטרה לכפות את דעתם ולרוקן כל תוכן יהודי מישראל.

למרות כל האמור, נחטא לאמת אם נוהה את היהודים פורקי העול של היום, אלה המכונים "חילונים", עם המתיוונים של אז. ראשית, רוב רובם של אחינו אלה החיים בישראל אינם מוכנים בשום אופן להתפרק כליל מכל זיקה לתורה ולשם ישראל, למרות שידוע כי החיים בארץ הנם קשים וכרוכים לא אחת גם בסכנת

בהתבוננות על המתרחש בארץ כיום, ניתן לשמוע מאותו ציבור של עוזבי התורה את אותם השמות והמטרות, כאילו לא קרה דבר במשך אלפיים שנה

נפשות. לפורק עול קל להשיג את מאווייו באמצעות ירידה מן הארץ והתבוללות בעמי אירופה או באמריקה, עמים בעלי אותה התרבות הנערצת, לכאורה, על-ידי אחינו ה"חילוניים". ככל שמוסדות השלטון מאפשרות התפרקות שלוחת רסן כנגד התורה והמצוות, עדיין נשארו מסגרות חוק העוצרות בעד התפרקות ללא גבול. יום השבתון בארץ הוא יום השבת, עובדה הכרוכה בסגירת משרדי ממשלה ושאר שירותים, כמו תחבורה ציבורית, המקשים לכאורה על אותם רחוקים. חוק נישואים וגירושין הקיים במדינה איננו מכיר בתוקפם של נישואים האסורים על-פי ההלכה, ומזהה ילדים הנולדים מחיים פרוצים כילדים בעלי נחיתות משפחתית לצורך בנינם בעתיד. חגי ישראל מוכרים בחוק ומשרים את אוירת תורת ישראל גם ברחובות ובמקומות הצריכה שבהם נמכרים מצות בפסח, ארבעת המינים בסוכות ועוד. חוסר הלגיטימיות של החגים הנוכריים בציבוריות הישראלית, מאלצת גם את הרחוקים לכפוף את דעתם לפי מסורת ישראל. גם המערכות הפוליטיות, שאינן יכולות להתעלם מדרישות הציבור הדתי, תורמות את חלקן, ברצון או שלא ברצון, להכרה שמדינת ישראל איננה יכולה להיות מדינה ככל המדינות.

במה נוגסים בנו?

למרות כל האמור, אי-אפשר להעלים עין מן המאבק הקשה שמתנהל בארץ, כמעט בכל שדרות החיים, בין נאמני התורה ובין מתנגדיה. מערכת המשפט מנסה במצח נחושה, פעמים גם כנגד ממשלה וחוקי כנסת שנתקבלו, לפגוע בערכי התורה ובערכי היהדות, ואפילו להשוות את זכויות הגויים על אדמת ישראל לזכותם של ישראל שלמענם הוקמה המדינה.

פגיעה בשבת, בחוקי הנישואין, במעמד הרבנות ובכבוד התורה, נעשית צעד אחרי צעד במטרה לכרסם עד תום כל צורה יהודית בארץ. גם במערכת החינוך

**אי-אפשר להעלים עין מן
המאבק הקשה שמתנהל
בארץ, כמעט בכל
שדרות החיים, בין נאמני
התורה ובין מתנגדיה.**

ניכרת מגמה לצמצם ולדכא את ערכה הגדול של תורת ישראל ומסורתו, לא רק בסקטור החילוני הנקרא "כללי" אלא גם תוך חדירה לסקטורים הדתיים ואפילו התורניים.

התקשורת מזמן כבר נשמעת ונראית כנוכרית לכל דבר, ופעמים גם נדמית כשונאת ישראל. גם הפגיעה בכשרות מקבלת חיזוק ממערכות המשפט, ומשרדים ממשלתיים עושים בדרכים שונות לצמצם את הצביון היהודי בארץ.

ואם אמנם רב המרחק בין שלטון נוכרי, חלילה, לבין שלטון יהודי מתנכר, אף-על-פי-כן רב הכאב וגדולה הציפייה לישועה ולפעמים גם לנסים מלמעלה שישנו את מצב העניינים לטובה.

אמנם תפילה וציפייה לישועה מעוגנות באמונתנו במשך הדורות, אך כפי שנראה ברוב דברי רבותינו הראשונים והאחרונים – האמונה בישועת ה' איננה משחררת אותנו מן החובה להתאמץ ולעשות את אשר ניתן בידינו. אם כן, למרות שרב המרחק בין דורות המתייוונים ולהבדיל החשמונאים של אותו הדור, שאת ימיו אנו זוכרים עד היום, יש מקום ללמוד ולעשות מה שבידינו גם בימינו אלה על-פי מה שנעשה על-ידי גיבורי ישראל וקדושיה.

מסירות בדרך לנס

למדונו חז"ל שגם הנסים אינם נעשים בכדי. במסכת ברכות דף כ שאל רב פפא את אב"י מדוע זכו דורות ראשונים לנסים גלויים ואילו בדורנו נראה כאילו

אנחנו צועקים ואיננו נענים. השיב לו אביי, כי דורות ראשונים מסרו את עצמם על קדושת ה' ולכן זכו לנסים. כדוגמה לאותה מסירות ציינה הגמרא כי בדורות ראשונים היו מחפשים דרכים להתחייב במצוות, לעומת דורות אחרונים שחיפשו דרך כיצד להתחמק מקיומן של המצוות, אף-על-פי שהתחמקות היתה מעוגנת בהלכה. סיפור נוסף שהובא בגמרא הוא על רב אדא שראה נוכרית בלבוש שאינו ראוי לישראל. רב אדא, שחשב אותה לישראלית, קרע את הבגד שראה בו חרפה לישראל, למרות שידע כי יצטרך לשלם את מחירו. מכאן שהמסירות איננה דווקא כניסה לסכנת חיים, אלא דבקות בתורה ומצוותיה בכל מחיר וללא חשבון פרטי שעוצר בעדה.

ניתן לראות את המסירות כסיבה ישירה להצלחה נסית כבר בגאולתנו הראשונה ממצרים. התורה מספרת כי בטרם לידת משה היו שתי מיילדות שהתנגדו לגזרת פרעה גם במחיר סיכון חייהם. תכף לאותו סיפור מתוארת לידת הנפלאה של משה רבנו, גואל האומה. אין התורה מתכוונת בסיפור המיילדות לציין אנשים מיוחדים, כי אפילו את זהותן של אותן גיבורות הסתירה מאתנו והן נותרו עלומות. ואולם אותו אומץ של אלה אשר צמחו מתוך האומה ואין רוחם נשברת או מתכופפת תחת הלחץ הכבד של העריצות המשפטית והשלטונית – אומץ זה מגלה כי העצמאות הישראלית קיימת בתוכנו פנימה והיא ראויה להופעתה גם כלפי חוץ, בסיוע א-לוהי שאין גבול ליכולתו.

בדרך דומה מסופרים בספרי המכבים סיפורי גבורה והקרבה מזעזעים לב ונפש, כגון סיפורה של חנה ושבעת בניה, סיפור אלעזר הזקן ועוד. רק בהמשך התגלה כי מעשי ההקרבה הצמיחו מתוכנו את גיבורי הכוח – המכבים. למדנו כי הופעת הגבורה ותפיסת ההנהגה הלאומית מתאפשרת בזכות חדירת האמונה וקדושת התורה בשדרות העם הפשוטות. אמונה מושרשת עממית זו היא שהצמיחה את המנהיגים הנשגבים, המרוממים את העם כולו מבור תחתיות למגדלי ההצלחה.

בדרך ההפוכה אפשר לראות את חזקיהו מלך יהודה, שגילה את אוצרותיו לעיני עבדי מלך בבל מתוך הערכה פנימית לחשיבותם של הגויים והרגשת נחיתות כלשהי בערכנו, הזקוק להערכתם. תגובת הנביא הודיעה לו כי במעשיו הוא גרר את שעבודה וכניעתה של מלכות יהודה לפני מלכות בבל. כאז כן עתה, רק אומץ ההכרה הפנימית בגדולת ישראל, קדושת תורתו, צדק עמדתו והמסירות ללא גבול הראויה לקודש א-לוהי זה ששוכן בתוכנו – הם השורשים שמהם עתידה לצמוח הנהגה גואלת ומרוממת את העם מבירא עמיקתא לאגרא רמה.

עליית הנוער

בהתבוננות על שנות חיינו מאז תקומת המדינה ועד היום ניתן לראות כי אנו זוכים לחיות בתקופה של עלייה רוחנית גבוהה ובהכרה של גדולת הקודש בערכי התורה בעיני המוני העם, בדרך שלא זכינו לראותה בשנות המדינה הראשונות. שמעתי מפי מנהל בית-ספר תיכון דתי דברים משמחים על המהפך העצום שחל ברוח הנוער הדתי-לאומי, כפי שראה בניסיונו הארוך בעבודת החינוך. הוא סיפר שבשנות המדינה הראשונות היה הנוער הדתי מתבייש בזיקתו לתורה, וביציאתו משערי בית-הספר היה מזדרז להסתיר סימנים חיצוניים של יראת שמים, בעוד

שברוך ה', בעשרות השנים האחרונות אנו זוכים לראות נוער, בנים ובנות, אשר גאים באמונתם ושמחים להראות גם כלפי חוץ סימנים של שמירת תורה ומצוותיה. זכינו בימינו לראות כיצד המוני בני-נוער ואחרים נוהרים באלפיהם לשיעורי תורה. אנו רואים כיצד בימי עיון לנשים נשמעים שיעורים באולמות מלאים עד אפס מקום. כמה משמח לראות את הציבור הרחב דבק בשמירת צניעות בדרך שלא זכה לראותה בבית אבותיו, את עליית הזהירות בכשרות וההידור למהדרין שהולך ותופס מקום רחב בארץ, את פריחת הישיבות ותלמודי התורה

אין שום ספק שהמסירות והנאמנות מתוך גדלות רוח ועוז אמונה, עתידות להצמיח ישועה שתבוא בצדק לאלו שציפו לה ועשו הכל למענה

ואת התרבות עסק התורה בכל מקצועותיה, בכמות ובאיכות שאין כדוגמתן בשנים רבות עברו. גם המסירות לתורה וליישוב הארץ הנם מן המפורסמות, בדרך שאיננה מביישת גם את מוסרי הנפש מדורות עברו. אחיותם בארץ של יושבי גוש-קטיף ושל היישובים הנפלאים האחרים מול סכנות מחבלים בדרכים, פצצות בבתים, מול הסתה ובזיון בתקשורת ובפיהם של שרי ממשלה – יכולת עמידה זו הנה מן המופתים הגדולים של הצלחת רוח האדם לעמוד איתן בקרבו ללא חת. גם כאשר נגזרה הגזרה ונעשה שימוש מעוות ברבבות חיילים ושוטרים לעקור את בתי ישראל ויישוביהם, עמדה גבורת הרוח של המתיישבים אשר מצד אחד לא עזבו את בתיהם מרצונם ולא התקפלו עד הרגע האחרון, ומצד שני שמרו על טוהר הלב והפה, לא פגעו ולא הזיקו לאף חייל או שוטר, בצורה ובדרך שאין להם אח ורע בשום חברה ישראלית וקל-וחומר נוכרית.

סיוֹם

אין שום ספק שהמסירות והנאמנות, מתוך גדלות רוח ועוז אמונה, עתידות להצמיח ישועה שתבוא בצדק לאלו שציפו לה ועשו הכל למענה. איננו יודעים כיצד ואיך ומהיכן ישלח ה' ישועתו, על מי מתוכנו תיראה רוח גבורתו ומי הם הנבחרים שיקומו ויאירו את המחשכים ששטפו את הארץ בשנה האחרונה. אך אין כל ספק, שכמו בכל דור ודור, וקל-וחומר בימינו, יקום הגיבור גואל העם, שרוח ה' תנחהו על במוטי ארץ. ומי שנתן בנו כוח לעבור את סאת הייסורים, הוא יזכנו לראות את הופעת הגדולות והנצורות שאנו מחכים להם.

קריאתו של מו"ר הרב צבי יהודה זצ"ל "עם ישראל – קום וחייה!" מהדהדת בלבבות והיא תקום ותהיה. עם ישראל חי ויחיה לעולם ועד!

בנצנץ הנרות

- כיצד נברך השנה "בימים ההם בזמן הזה"? ● מה נראה השנה
- בהתבוננות על הנרות ● גבורה? גירוש? צדיקות? רשעות? ●
- הרב שאר ישוב כהן מאיר אור קטן שיגרש הרבה מן החושך ●

מברכים על הרעה

שוב דולקים נרות חנוכה על פתח הבית או על אדן החלון. שוב מברכים אנו בלב רוטט "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם" ומודים אנו לא-ל בורא כל "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

הרב שאר ישוב כהן
רב העיר חיפה

אך, הפנה ברכתנו...? כלום מודים אנו באמת על "חיי הזמן הזה"?

הבה נטה אוזן לנרות, נשמע מה בפיהם על חיי השנה הקשה שחלפה עלינו מחנוכה התשס"ה ועד חנוכה התשס"ו.

הנרות לוחשים: לא טובה היתה השנה מן השנה שקדמה לה. לא בישרה גאולה ולא הביאה בכנפיה ישועה. צמאה הארץ לדם – דם יהודי טהור הרווה אדמת מולדת ואדמת גולה. צעקת ישראל עלתה מן האדמה, ותנסר בחלל.

עברה עלינו שנה כואבת וקשה, ידה של ממשלת ישראל היתה בעקירת עשרות ישובים יהודיים מאדמתה של ארץ הקודש. צה"ל – פאר מדינת ישראל – נוצל בכוח השליט, למשימה בזויה זו, שחיללה את קדושתו המיוחדת.

אלפי פליטים יהודים, נודדים בארצם, ושוכנים ב"עיר אוהלים" בבת-מלון ובאכסניות עראי – כבודם נרמס ופרנסתם נגזלה מהם.

על מצב כזה הורונו חז"ל לברך ברכת "ברוך דיין האמת", וכך עשינו. קשה מאוד לברך בלב שלם ברכת "שהחיינו". בכל זאת, כך נעשה כמאמינים בני מאמינים, נברך גם אותה, כי חייבים אנו להודות לבורא עולם, על כל רגע ורגע, ולהתפלל לשנה טובה יותר.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רבקה בת טובה ז"ל

בפתח הבית ועל אדן החלון מהבהבים הנרות. הם מספרים על ציון שבין החומות ועל הר-הבית המושפל והנתון למשיסה. הם מספרים על להבת השחרור, הבניין וההתיישבות, על ההתנחלות בארץ הקודש, שאורה מכוסה עפר, אך פורץ החוצה.

אורות מאופל

אש הנרות מלאה גם זעם. היא לוחשת ביקוד כאב על מנמיכי הקומה וממעיטי הדמות, אשר חזרו למשול בנו, אחרי שדומה היה כי תקופה חדשה באה לציון ופועם בקרבה רוח חדשה, זו היא רוח הנרות, רוח של אמונה ושל מסירות-נפש.

השנה אין הודיה של שמחה בליבנו על מה ש"זכינו" לו ב"חיי הזמן הזה", מחנוכה התשס"ה עד התשס"ו. השנה לא נברך על הטובה, כי כבר ברכנו על הרעה, וקיבלנו עלינו דין שמים באהבה, מתוך אמונה כי גם זו לטובה תהיה בעז"ה. השנה, כבכל שנה, נברך בחנוכה "על הנסים" מתוך שמחה על הנס שאירע, ולא רק לאבותינו אלא גם לנו – בימים ההם בזמן הזה.

כן, נברך כולנו, העם כולו, את יוצר הכול, על שהחיינו וקיימנו מתקופת החשמונאים ועד היום הזה, על שעשה נסים עם אבותינו ואתנו. על שלא משה גבורת החשמונאים מקרב ישראל עד היום הזה.

נברך על ניצוצות האור הדולקים גם באופל התקופה. נברך על גילויי הגבורה. נברך על גבורת ישראל, על גבורת חיילי ישראל ועל גבורת מחונני אדמתה בכל רחבי הארץ הקדושה המובטחת מפי הגבורה, לנו ולבנינו עד עולם. נברך על ראשית זקיפת הקומה – אשר מקורה בחג החנוכה, שלפני מאות דורות. נתפלל ונייחל לישועת ד' על עמו ונחלתו.

האהבה תנצח

הנרות לוחשים. הם מספרים על גאון יעקב – שלא נשבר. הם מספרים על הטוהר שנשמר ועל אש הקודש שלא פסקה ולא כבתה מעולם. הם מייצגים את "התנוצצות אורו של משיח", גם בארצות הגולה.

אכן, כל נצח ישראל, כל פרשת חיינו, סבלו וענותו, כל סוד ייעודו ורוז תורתו, גנוז בנרות – ועל כך אנו מודים.

ברוך ד' שעשה נסים לאבותינו ולנו – בימים ההם ובזמן הזה. ברוך ד' שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. לחזות בסוד הנרות, להבין ולקיים.

כך לימדונו רבותינו: מעט מן האור – מפזר הרבה מן החושך!

ברוכים יהיו מדליקי הנרות, אוהבי תורת ישראל, אוהבי ארץ-ישראל ואוהבי עם ישראל.

בסופו של דבר אהבה זו תנצח. ברוכים יהיו אוהבי השלום האמיתי – שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, שלום בין ישראל לעמים ושלום בין כל חלקי האומה והעם.

על כך אנו מברכים ומתפללים: מי שעשה נסים לאבותינו ולנו, וגאל אותם ואותנו מעבדות לחרות, הוא יגאל אותנו גאולה שלמה בקרוב, ויקבץ נידחנו מארבע כנפות הארץ. חברים כל ישראל ונאמר אמן.

רע וטוב בחשמונאים

ובימינו

הטוב והרע במאבק משחר האנושות ☉ למגרש נכנס שחקן שלישי ☉ האם הוא יחבור אל הטוב או שמא אל הרע? ☉ קיצור תולדות הטוב והרע מאת הרב אליקים לבנון ☉ ומה גורלו של השחקן השלישי ☉

"מאי חנוכה כשנכנסו יונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום, לא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו בו שמונה ימים". (שבת כ"א:)

הרב אליקים לבנון
ראש הישיבה באלון מורה ורב היישוב

שני כוחות

מאבק איתנים מתנהל מזה דורות רבים בין כוחות עולמיים שונים.

"עשרה דורות מאדם ועד נח". (אבות פרק ה).

בעשרת הדורות הראשונים אנו מבחינים בשני כוחות: עץ הדעת טוב ורע. העולם נחלק לשני החלקים הללו, והחלה ההתמודדות ביניהם.

האדם ואשתו גם הם נצטוו ציווי כפול: לבחור בטוב ולהסתלק מן הרע. "מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל".

ואולם במאבק בין שני הכוחות גברה ידו של הרע, הנחש פורץ את הגבולות שהציב הקב"ה, ובעטיו פונים האדם ואשתו לטעום דווקא מעץ הדעת, ומגורשים מגן עדן.

גם בין קין להבל גובר הרע על הטוב וממית אותו. עוד שמונה דורות ניתנת ההזדמנות למין האנושי לחבור ולהגביר את הטוב על הרע, אבל המסקנה היא:

השיעור מוקדש לעילוי נשמת ברוך צבי בן ישראל מנחם ז"ל

"וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום" (בראשית ו, ה).

אין מנוס, אלא להחריב את העולם על-ידי מבול ולבנות עולם חדש.

החוט המשולש

מה החידוש בעשרה דורות אלו לעומת עשרת הדורות הראשונים? הרי בוודאי נלמד הלקח מהדורות הראשונים, ולא מסתבר לשוב ולבנות עולם אשר ייפול באותן מהמורות שבהן כשל העולם הקודם.

החידוש הוא ביצירת החוט המשולש.

לא עוד שני כוחות של טוב ורע, אלא שלושה כוחות. בין הטוב לבין הרע מתייצב כוח שלישי, כוח ביניים, כוח מכריע. אין בית-דין שקול, לפיכך סתם בית-דין הם שלושה דיינים, והאחד מכריע בין השניים.

המאבק איננו על הניצחון בין הטוב לבין הרע, אלא הוא הופך להיות מאבק על כוח

הביניים. אם ישכיל הטוב וימשוך את הכוח הזה אל דגלו, יכריעו שניהם את הרע. ואם, חלילה, יתגבר הרע וימשוך אליו את הכוח הבינוני, תגבר ידו של הרע.

במהלך עשרת הדורות הללו, שעד אברהם אבינו, התברר מקומו של כל כוח מבין השלושה: שם לקח את דגל הטוב והישר; חם לקח את דגל הרע והטומאה; יפת הוא הבינוני. על כן נתברך על-ידי נח: "יפת א-לוהים ליפת וישכון באהלי שם".

בני חשמונאי וכוח יוון

בני יפת: גמר ומגוג ויון וכו'. (בראשית י, ב)

החול הוא הממוצע בין הטהרה לטומאה. אפשר לאכול חולין על טהרת הקודש, אולם גם חולין שנטמאו מותרין באכילה.

החידוש הוא ביצירת החוט המשולש. לא עוד שני כוחות של טוב ורע, אלא שלושה כוחות. בין הטוב לבין הרע מתייצב כוח שלישי, כוח ביניים, כוח מכריע.

יוון, מבני יפת, מציינים את כוח החולין, המחשבות האנושיות, הפילוסופיה – גבורת החכמה האנושית.

ברצותו, מצטרף החולין אל הקודש ושוכן באוהלי שם, וברצותו יורד לשאול הטומאה והריסת הקודש.

כאשר עלתה מלכות יוון לשלטון נפתחו לפני שני הערוצים, אולם היא בחרה בדרך הירידה. על כן התנהלה מלחמה בין ישראל, ממשיכי דרכו של שם, לבין ממשיכי דרכו של יפת. נכנסו היוונים להיכל וטמאו את כל השמנים. החולין אשר חבר אל הטומאה, כמעט התגבר על הקודש והכריעו.

הפגיעה צלחה כמעט בכל עם ישראל אשר נמשך אל השפלות שבתרבות יוון.

החול הוא הממוצע בין

הטהרה לטומאה.

אפשר לאכול חולין על

טהרת הקודש, אולם

גם חולין שנטמאו

חותרין באכילה.

אולם אל נקודת הקודש הגבוהה ביותר בעם ישראל, משפחת הכהנים ובראשם הכהן הגדול – לשם לא הצליחה הטומאה לפרוץ, ולא היתה יכולה לנצחם.

"לא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול".

זהו השריד האחרון אשר נותר בטהרתו, וממנו שאבו את הכוח להוסיף עוד ועוד אורה, למשוך את כל ישראל אשר נפלו מקדושתם ולהחזירם ולהעלותם שוב אל המקדש. ובכוח הנס הדליקו ממנו שמונה ימים, עד חזרת הטהרה לעם ישראל.

חבירה בין קודש לחול

אנו עדים להתגברות גדולה של כוח המאיים לבלוע את הכול. דבר אינו עומד בדרכו, והוא מוכן לרמוס, להרוס, לגרש ולהחריב כל חלקה טובה.

כוח החולין הקיים ועומד בישראל – מדע, דרך-ארץ, מוסר אלמנטרי, יושר – כל אלה אמורים לחבור אל נקודת הקודש שבישראל, ויחדיו לבנות מדינה וארץ על יסודות בריאים והגונים.

בפועל, חבר החולין אל כוחות הרע והסתאב לגמרי.

בתי המשפט המופקדים על יושר בסיסי, היטו את הכף ברגל גסה.

עולם האקדמיה והמדע שותק ואינו משמיע את קולו, גם נגד עוול ורשע כלפי משפחות, בחורים, בחורות, נערים ונערות.

פרנסתם של אלפי אנשים נגזלה מהם, ואין איש שם על לב למחות ולפעול לתיקון המצב.

כאן צריך לבוא כוחו של הקודש, להתרומם, לפרוש כנפיים, לזקוף קומה ולקחת את שרביט ההנהגה. תחת שרביטו יוכל הקודש לסחוף אליו את הכוחות החיוביים, אשר בוודאי נמצאים בקרב הציבור המחזיק בדגל החולין.

החבירה המשותפת בין הקודש לבין החולין, כאשר הקודש הוא המוביל, יש בכוחה לשפוך אור גם על הכוחות השליליים המצויים באומתנו. יחדיו יצליחו השניים להוציא מפיו

של הרע את בלעו, ולהחזיר גם אותו לשרשרת העשייה החיובית, לבנות ולא להרוס, לנטוע ולא לעקור.

העם ההולכים בחושך יראו אור גדול!

בתי המשפט המופקדים
על יושר בסיסי, היטו
את הכף ברגל גסה.
פרנסתם של אלפי
אנשים נגזלה מהם, ואין
איש שם על לב למחות
ולפעול לתיקון המצב.

אורה של תורה

האם הסתיים מאבק המכבים נגד היוונים? ☉ האם יש לסתייונים ממשיכי דרך? ☉ הרלוונטיות של המאבק בדורנו אנו ☉ מתוך ראיון שנערך עם הרב ליאור לקראת חנוכה התשס"ו ☉

נס חנוכה כזריקת חיסון

אחת השאלות שעולות לקראת חנוכה היא – האם מאבק המכבים נגד היוונים הסתיים או לא? התשובה היא, כמובן, שלא. כלומר, מלכות יוון עם כל תרבותם

נמשכת גם היום. תרבות המערב היא המשך תרבות יוון – לרדוף אחרי היופי החיצוני ללא ערכים אמיתיים – והמאבק נגד זה, מאבק האור נגד החושך, מאבק תורת

הרב דב ליאור
ראש ישיבת ניר ורבה של קרית ארבע

ישראל נגד יוון, עדיין לא הסתיים. חשיבותו של נס חנוכה הוא בזה שהוא נתן לעם ישראל זריקת חיסון נגד כל מיני תרבויות. בזמן המכבים היתה התרבות האלילית ואחר כך הנצרות והאיסלאם, ובימינו גם הקומוניזם והחומרנות על כל תאוותיה. ודאי שהמאבק הזה נמשך, ובחנוכה אנחנו שואבים את כוחות הנפש מעוצמות הרוח ומאורה של תורה – לעמוד מול כל אותן הרוחות השליליות שנושבות בעולם והולכות נגד תורת ישראל. לכן אנחנו צריכים להפיץ את קדושת ישראל ואת אורה של תורה. העובדה שאנחנו מחנכים דור של בני תורה, מחזקת את כושר עמידתנו מול כל אלה שקמים עלינו אידיאולוגית.

תורת חיים

בתפילה בחנוכה מוזכר "בימי מתתיהו... כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" – איך אפשר להשכיח תורה, הרי הספר כתוב ונמצא עמנו?

השיעור מוקדש לעילוי נשמת בלהה בת אביגדור ז"ל

אלא שלרשעים הללו לא היה אכפת עצם לימוד התנ"ך, הפריע להם היחס שבין התורה לשמים. גם היום באוניברסיטאות רבות לומדים תנ"ך כספר תיאולוגי לא מחייב, ואולם כשאנחנו לומדים מהתורה או מהנביאים אנחנו לומדים בעצם איך להתנהג וכיצד לנהוג. וכשם שכותב הרמב"ן, מכל פרק שאנו לומדים אנחנו צריכים לדעת מה השלכתו הלכה למעשה בכל התחומים: בחשיבה, בהתנהגות ובעשייה.

"להשכיחם תורתך" – אם מנתקים את התנ"ך מנותן התורה, אי-אפשר ללמוד מהתנ"ך שום דבר.

היום משתמשים בביטוי "מוסר הנביאים". פוחדים להגיד "מוסר משה רבנו" כי זה מוסר מחייב. הם הטיפו לישרות, לשוויון נגד ניצול, דיברו דיבורים כלליים על מוסר, ואילו תורת משה מתפשטת על כל תחומי חיינו המעשיים והיא מחייבת מאוד.

מעלים את ארץ-ישראל על נס

לרשעים האלו לא היה
אכפת עצם לימוד
התנ"ך, הפריע להם
היחס שבין התורה

לשמים

בתפילה בפורים אומרים: "בימי מרדכי ואסתר... כשעמד עליהם המן הרשע", ובחנוכה כתוב "על עמך ישראל", מדוע יש שינוי? אלא שבפורים הנס היה בחו"ל, לא היה להם מושג של הכרה לאומית, אבל נס חנוכה היה בארץ ועם ישראל בארץ נחשב עם, מה שאין כן בחו"ל. וכותב הרמב"ן בשירת האזינו "אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם" – כשאנחנו מפוזרים בארצות אנחנו מושבתים מעם; אבל "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" – כשאנחנו בארץ אנחנו אחד, לכן חז"ל הדגישו את זה בתפילה.

הצגה ושמה "תרבות"

חיזוק כוח ישראל נגד כל התרבויות מחזיק אותנו גם היום. בני תורה מתחנכים לקדושה ולטהרה, לדבקות בערכי נצח לעומת כל הזוהמה שבחוץ.

המאבק נגד התרבות היוונית ממשיך גם היום. היום קוראים לזה אחרת, אבל הכול אותו המשך. כנגד זה יש למלא את חיינו בתוכן אמיתי.

יש אומרים שבחנוכה יש להתעסק בתרבות ולהעלות אותה לקודש, לעשות הצגות של קדושה, אבל ברור הוא שדבר זה אינו שייך לבני תורה, שכן הם צריכים לתגבר את לימודם. אומנם לציבור הרחב שלא מבין זה בבחינת "לחם לפי הטף", שמכיוון שלא מסוגלים לדברים אחרים, צריכים לתת להם דברים כאלה, אבל אין בזה איזושהו ערך מצד עצמו. הצגות הן מעין השלמה, אבל זה לא המצב האידיאלי.

החלצו מאתכם אנשים

לצבא

איגרת לבן ישיבה היוצא לצבא

הרב מלמד בפנייה למתגייס ☉ על המצווה, על הקשיים ועל האתגרים ☉ איך הולכים לצבא בגדלות? ☉ מה המסגרת המתאימה ביותר לבן ישיבה? ☉

לאחר שנות גלות ארוכות זכינו לשוב לארץ-ישראל, ולבנות כאן מדינה יהודית, ולקיים מצוות ישוב ארץ-ישראל בשני האופנים – בכבוש ובחזקה.

הרב זלמן ברוך מלמד
ראש ישיבת בית אל ורב היישוב

כל היוצא לצבא מקיים מצווה גדולה וחשובה, מצווה כללית של הגנה על עם ישראל ועל ארץ-ישראל.

אילו זכינו וכל עם ישראל היה

שומר מצוות וכן כל חיילי צה"ל, היינו יכולים לקיים את הדרכת התורה ליוצאים לצבא "והיה מחניך קדוש", ודווקא היוצאים לצבא היו שלמים באמונתם בתורה ובמצוות כמו שהדריכה התורה: "כל הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", ופירשו – ירא מעבירות שבידו, ואפילו עבירות קלות. אמנם מדובר במלחמת רשות, כי במלחמת מצווה הכול יוצאים, אך הכלל "הכול יוצאים" הוא לפי הצורך, וכאשר אין צריכים את כולם, בודאי היו בוררים את היותר מתוקנים שעל ידם הצבא יוכל לנצח.

ואולם בן ישיבה שיוצא לצבא צריך לשאוף להיות חייל כפי הדרכת התורה, לקיים תורה ומצוות דווקא בצבא בהידור ובשלמות. ואנשים כאלה המשרתים בצבא הם באופן אמיתי עיקר הצבא, ליבו ויסודו. צדיק – יסוד עולם, וחייל צדיק – יסוד הצבא. הוא שייך ליסוד לשורש שעליו עומד ומתקיים ומצליח הצבא. אילו זכינו היה סדר יום האימונים הצבאי מתחיל בתפילה ומתוך כך כל

השיעור מוקדש לעילוי נשמת ר' דוד ב"ר אברהם ז"ל

האימונים היו חלק מעבודת ה', ובערב לאחר האימונים היו קובעים עיתים לתורה ומפעם לפעם עורכים סדרת חינוך תורנית. חיילי הצבא היו אז חדורים ברוח של מוטיבציה עמוקה לשרת את צבא ישראל, שהוא צבא ה' אלוקי ישראל, ה' צבאות-שמו.

הנח"ל החרדי

כעת, שהוקם הנח"ל החרדי, מבחינה מסויימת הוא דגם של הצבא האידיאלי. זמני התפלות אינם נקבעים בדיעבד אלא לכתחילה, הכשרות נשמרת לכתחילה ולא צריך להתפשר ולחפש קולות, השבת נשמרת בכל מה שאינו פיקוח-נפש, הצניעות נשמרת כראוי. כל אלו נעשים באופן היותר נכון ושלם.

אך כדי שהרוח הזו תהיה בכל שלמותה, צריך שגם הבאים לשרת במסגרת הנח"ל החרדי יהיו בני תורה לכתחילה, לא כאלה שבאים בדיעבד מפני שלא מצאו את עצמם בישיבה ומפני שנפלו למשברים רוחניים ולחולשות רוחניות. ככל שירבו במסגרת זו חיילים שבאים מתוך חוזק של אמונה, מתוך אהבת תורה, ויחד עם זה חפץ נפשי לשרת את עם ישראל במסגרת הצבא, כך יצא אל הפועל הדגם של הצבא האידיאלי העתידי, צבא ישראל שמקיים "והיה מחניך קדוש", שמקדש את ה' בכל מעשיו.

מה שהוקם כביכול בדיעבד, כדי לאפשר לנוער הדתי-החרדי להתגייס לצבא בלי לפגוע באמונתו, הוא בעצם לכתחילה, זו יחידה שבונה את הדגם האידיאלי של צבא ישראל העתידי.

כשם שתקומת מדינת ישראל נראתה למנהיגי הציונות כהכרח וצורך להקים בית מקלט לעם היהודי מפני רודפיו, ובאמת מדינת ישראל אינה בדיעבד, ואינה רק מקום בטוח מפני הצרות, אלא מהלך היסטורי א-לוהי של התקדמות בדרך לגאולה השלמה. לא בריחה מהגלות, אלא שאיפה לגאולה לבנין האומה ולתיקון עולם במלכות שמים – כך גם יש לראות את הגדוד של הנח"ל החרדי. לא בית מקלט לדתיים שאינם מסתדרים ביחידות אחרות, אלא דגם של צבא יהודי אמיתי אידיאלי. בתחילה, ככל התחלה, יש לפעמים מעידות וסיבוכים אבל הדגם הזה הולך ומתקדם לקראת מילוי תפקידו.

חיילי ישיבות ההסדר

המקום השני בצבא, שהוא אמנם אינו באותה דרגת שלמות כמו הנח"ל החרדי, הוא ההסדר של ישיבות ההסדר. היציאה יחד לצבא בקבוצות גדולות – שאמנם אינן לעצמן ממש אלא מחלקות בתוך גדוד – מאפשרת לשמור על רמת חיים תורנית מסוימת, לא שלמה, כי עדיין סדר היום אינו נקבע מתוך מבט של אמונה אלא מתוך גישה חילונית שמתחשבת בצרכים הדתיים של החיילים, וכיון שהם רבים הם יכולים להשיג התחשבות רבה יותר בצרכיהם ממה שיחידים יכולים להשיג.

אך כאן כבר נפגשים עם מצבים בעייתיים שיש לסמוך על שיקולי מפקד ביחס לגדרי פקוח-נפש, בלי שהדבר נבחן תמיד על-ידי תלמיד חכם פוסק שבוחן את הדבר על-פי ההלכה. כשם שאין אנו סומכים על דעת רופא שאינו שומר מצוות בהוראות הנוגעות לפקוח-נפש, אלא מקבלים את דעתו המקצועית, ובוחנים את הדבר על-פי גדרי ההלכה, כך צריך להיות גם בצבא. אך זה לא נעשה כך, אלא במסגרת הנח"ל החרדי.

ניתן לשפר את המצב על-ידי יוזמות לכתחילה של ישיבות ההסדר, שמציעות סדר יום צבאי מותאם להסדרניקים, שבו משוקללים כל הצרכים הצבאיים בכל המצבים השכיחים, יחד עם הצרכים הדתיים והמיוחדים, כגון בזמן מסעות. גם ביחידות המובחרות יש להכין תוכניות של סדר יום, שיש בו הזמן מלכתחילה לתפילות, וכן פתרונות מלכתחילה בעבור שבת, כשרות וצניעות וכו', על-מנת לצמצם את התקלות.

בן ישיבה ביחידות הרגילות

חיילים שיוצאים לצבא שלא במסגרת דתית כמו ההסדר של הישיבות הגבוהות, או חיילים שיוצאים מהישיבה לשרת בצבא ביחידות רגילות – אליהם בעיקר אני רוצה לפנות ולהורות דרך כיצד עליהם לגשת לשרות בצבא. כבר הקדמנו שהשרות בצבא הוא אינו חובה אזרחית גרידא, השרות בצבא הוא מצווה, ומצווה גדולה מאד. תקומת מדינת ישראל היא קידוש ה', לעומת חילול ה' הנורא שהיה בהיותנו בגלות. שמירה על קיומה של מדינת ישראל וחזוקה, זו השתתפות בקידוש ה' כללי מתוך הכרה שהצבא עניינו צבא עם ה'.

וכך צריכה להיות התנהגותו של חייל דתי בצבא. על כן עליו לעמוד איתן בשמירה על קיום מצוות, ואם אמנם בדרך כלל רוב חבריו ביחידה אינם שומרים מצוות, אין הוא צריך לרצות לכפות אותם לקיים מצוות, כי לא זו הדרך לקרוב רחוקים, אבל גם אינו צריך לוותר על זכותו וחובתו לקיים המצוות ולחיות בצבא כיהודי שומר מצוות. לשמור על חברות אמיתית עם החברים ביחידה, מבלי לכפוף את עצמו ומבלי לרדת מרמתו הרוחנית. עמידה על עקרונות אינה יוצרת חציצה, אלא אדרבא, יוצרת הערכה. הוא לא צריך לקצר את התפילה בשביל להיות יותר עם החברים, אינו צריך להקל בהלכות כשרות בשביל להיות ביחד, ומאידך אין עליו לכפות את עצמו על אחרים, יוותר על אוכל שאינו ברמת כשרות שהוא רוצה, לא ישתתף בבילויים שאינם מתאימים לו, אבל מאידך תמיד יסייע לאחרים גם פיזית גם נפשית, תמיד יהיה ער לסביבה, ויתנהג באופן שמוסיף כבוד לתורה מוסיף כבוד שמים.

בלי רגשי נחיתות עטופים באידיאולוגיה של ענוה והתחשבות באחרים, ובלי גאווה אישית והתנשאות על אחרים. אלא בבריאות ובביטחון עצמי בדרך, באמונה חזקה, ביראה ובאהבת ה' שנותנת כוח ללכת נגד הזרם. וכגודל ההכרה שנותנת כוח לעמוד על הנדרש, כך גם הכרה עמוקה ביסוד המשותף שיש לכל מי שנקרא בשם ישראל – ראיית המעלות, המידות וההתנהגות היפה שיש גם אצל תינוקות שנשבו, והכרה שכל מעלותיהם נובעות מאור ה' המאיר בתוך תוכי נפשם. בן ישיבה היוצא לצבא צריך לפתח באופן מיוחד את המידות הטובות שנדרשות לעבודת ה'. "הוי עז כנמר, קל כנשר, רץ כצבי וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים". עליו להיות מוכן לשלם על עקרונותיו. אם יקבל פקודה שנוגדת את ההלכה, עליו לעמוד בניסיון ולשמור על ההלכה, וזאת גם במקרה שיוטל עליו בשל כך עונש מאסר, וגם אם העונש יהיה הדחה. ומדובר בכל פקודה שהיא בניגוד להלכה, בין אם הפקודה היא בניגוד להלכות שבת, כשרות, צניעות, ובין אם היא בניגוד להלכות א"י.

ואולם היוצא לצבא אינו מחויב רק לשמור על רמתו הדתית האישית, אלא עליו לשאוף לקרב את חבריו לשמירת מצוות. כל ישראל ערבים זה לזה, וחובה על כל אחד להשתדל שכל מי שיש לו השפעה עליו – גם הוא יקיים את המצוות. אם אדם יוצא לצבא מתוך שאיפה לקרב רחוקים, השאיפה הזו נותנת לו כוח כפליים לשמור על רמתו הרוחנית. כמובן הדרך לקרב אינה בלחץ חיצוני, אלא בראש ובראשונה בדוגמה אישית, שכל הרואה יתרשם שמי שהוא בן תורה, הוא מתוקן במצוות, במידות ובמעשים טובים, הוא אדם עם ערכים רוחניים.

33 איגרת לבן ישיבה היוצא לצבא

כאשר נבנה יחס של הערכה כלפיו, יש בסיס להשפעה ואפשר לעורר את הרחוקים לרצון להיפגש עם העולם הדתי היהודי. אין הזדמנות טובה יותר להשפעה כמו השרות יחד בצבא. אך כמובן צריך לעשות את זה בחכמה.

היוצא לצבא צריך לזכור שאם אמנם לכל אחד מישראל בעומק לבו יש סגולה א-לוהית, גם אצל הרחוקים מקיום מצוות, הרי שהדעות של הרחוקים שונות לגמרי ואין לצפות לבנות קשרים חברתיים מתמשכים עם בעלי דעות שונות ומנוגדות, כי גדר האהבה הוא שיווי הדעות. יכול להיות חיבור בין אנשים כאשר יש נושאים משותפים שמעניינים את שניהם. אם מתחברים למטרה משותפת, כגון חברים בגוף העוסק במאבק בתאונות בדרכים או מאבק בשחיתות, בסמים וכדומה, הנושאים האלה עשויים לחבר בין האנשים, אבל כשאין חיבור בנושאים משותפים לא יכולה החברות להימשך. חברות בצבא שהשותף בה הפעילות הצבאית, חברות לנשק, יכולה להיות מאד חזקה בתקופת הצבא, אבל אחריה היא לא יכולה להימשך, אם אין דעות משותפות, שמחברות ביניהם ונושאים משותפים, שמעניינים את שניהם.

אסיים בספור. בן ישיבה יצא לגיבוש ביחידה מובחרת מאד. בתרגיל נדרשו המועמדים לרוץ זמן ממושך לבחון את הכושר הגופני וגם את הכוח הנפשי. והנה רואה הבחור שזמן התפילה עומד להסתיים, והוא ניגש תוך כדי מרוצה למפקד ומבקש להרשות לו לעצור להתפלל. המפקד השיב לו, שאם הוא רוצה לעבור את המבחן, שימשיך לרוץ. לחייל היה חשוב מאד להצליח, זה היה חלום חייו להיכנס ליחידה המובחרת הזו, והוא המשיך לרוץ. והנה סוף זמן התפילה מתקרב, והוא מבקש שוב ונענה בסירוב. בסופו של דבר הוא החליט לוותר על הגיבוש ולהתפלל.

לאחר מכן ניגש אליו המפקד ואמר לו: עברת את המבחן והתקבלת. דע לך שאילו לא היית נעצר להתפלל, הייתי פוסל אותך, אבל בגלל שראיתי שאתה נאמן לערכיך התקבלת.

לא תמיד במציאות הסיפור אמור להסתיים כך, אבל בשמים תמיד הוא תמיד יעבור את המבחן בהצטיינות.

עוז למלחמה ועוז

לשלום

”עת מלחמה ועת שלום” מהיכן שואבים את העוז למלחמה?
מהיכן שואבים כח לשלום בעת פירוד מהרב סבתו מעיין
בפרקי התהילים ודולה מהם את נקודת המוצא המשותפת
לשלום ולמלחמה

הבו לה' כבוד ועוז

אחד מן המפתחות החשובים להבנת מזמורי התהילים מקופל בדבריו של רבי יונתן: ”אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן. כל פרשה שהיתה חביבה על דוד, פתח בה ב'אשרי' וסיים בה ב'אשרי'.”
דכתיב 'אשרי האיש' (פרק א) וסיים ב'אשרי' דכתיב 'אשרי כל חוסי בו' (פרק ב). ברכות י ע"א.

הרב שבתו סבתו
ראש הישיבה במצפה יריחו

הקושי בהבנת דבריו של רבי יונתן נעוץ בעובדה שאין עוד פרשה בספר תהילים שפותחת ומסיימת ב"אשרי". התוספות במקום מפרשים שהכוונה היא לחתימה מעין הפתיחה. המתבונן והמעמיק יבחין כי המזמורים אינם אוסף של פסוקים שנאמרו ברגש של שירה בלבד, אלא יש כאן תכנון מדויק ומבנה מיוחד שיש לו מטרה.

אם נחפש את הקשר בין תחילת כל מזמור לסופו נגלה את הכוונה הנסתרת בפסוקים.

אחד מפרקי התהילים היותר מפורסמים הוא מזמור כ"ט: "מזמור לדוד, הבו לה' בני אלים..."

נתמקד בפתיחה ובסיום.

"הבו לה' כבוד ועוז הבו לה' כבוד שמו" (פסוקים א, ב).

השיעור מוקדש לעילוי נשמת יצחק דוד בן שלמה זלמן ז"ל

עוז הוא כוח פנימי, אומץ לב ועוצמה רוחנית קורנת. הקריאה הזו "הבו לה" כוונתה לומר: האמינו בכל לב כי מקור העוז הוא ממנו יתברך. חדדו את ההכרה כי שם ה' הוא מחולל כל ובו תלוי שלומה של תבל ומלואה.

עוז הוא כוח פנימי,
אומץ לב ועוצמה רוחנית
קורנת. הקריאה הזו
"הבו לה" כוונתה לומר:
האמינו בכל לב כי
מקור העוז הוא ממנו
יתברך

בתמורה, ה' ישיב לכם "עוז" בכפל כפליים, ו"שלום" אמיתי היוצר אחדות ושלמות. את המענק הזה אנו מקבלים בפסוק האחרון של המזמור.

"ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (פסוק יא).

שם ה' הוא "שלום", כדברי הגמרא במסכת שבת י"ע"ב, והכוונה היא שרק שם ה' מסוגל לאחד בצורה מושלמת את אין-סוף הפריטים שמהם מורכב העולם כולו.

מכאן ש"הבו לה' כבוד שמו" פירושו, האמינו כי מקור השלום האמיתי הוא שמו יתברך.

הדר וחרדה

"השתחוה לה' בהדרת קודש. אל תקרי בהדרת אלא בחרדת (חרדת קודש)" ברכות ל"ע"ב

אמנם אותיות ה"א וחי"ת גרוניות הן ומתחלפות הן וקרובות מאוד בכתיבתן, ואף-על-פי-כן דומה שטשטוש ההבדל ביניהן כמוהו כטשטוש ההבדל בין דל"ת לרי"ש בגלל קרבת צורתם, אך אז נקבל "אחר" במקום "אחד". על כגון זה אמר רבי ישמעאל לרבי מאיר: "בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא (סופר סת"ם) שאם אתה מייתר אות אחת או מחסיר אות אחת נמצאת מחריב את העולם כולו" (עירובין יג ע"ב) אולם המתבונן במזמור הזה יראה בחילופין בין "הדרת" ל"חרדת" את הציר שסביבו סובב המזמור.

"קול ה' בכח קול ה' בהדר".

הכוח הוא אנרגיית הפירוק ההרסנית השוחקת ומפוררת, לעומת ההדר שהוא שלמות ויופי, שילוב והרמוניה כאתרוג שנאמר בו "הדר".

הפסוק הזה מלמדנו כי אותו קול ה' הנורא אשר ממנו ירעדו אמות הספים של העולם כולו, הוא אותו קול ה' הנחבא בתוך תוכו של היקום והמאחד אותו לחטיבה אחת.

אותה חרדה שזעזעה מוסדות תבל מפני מי המבול שהשמידו כל חי, היא אותו הדר שבו נגלה ה' על הר סיני ועטף בו ממלכת כהנים וגוי קדוש במתן תורה. מצד אחד "קול ה' שובר ארזים, קול ה' חוצב להבות אש" ומצד שני "ובהיכלו כולו אומר כבוד".

שאון ודומייה

אותם שבעה קולות שנאמרו במזמור הזה על המים, הם אותם שבעה קולות שנזכרו במתן תורה, חמישה קודם מתן תורה ושניים אחר מתן תורה, והם הם שבע הפעמים שנזכרו המים בפרשת ירידת מי המבול.

המזמור הזה מסיים בפסוקים "ה' למבול ישב, וישב ה' מלך לעולם". מלכות ה' נתגלתה בכוח ההרס העצום אשר המחיש לכל המעוניין מי הוא מלך העולם.

אך מלכות ה' נתגלתה גם באופן נגדי על הר סיני. בשקט ובדומייה שהשתררה, חש כל אחד בעומק לבבו את הקול הנבואי העליון "אנכי ה' א-להיך...".

בהופעת המבול ניתך הגשם בעוצמה רבה ובשאון אדיר ארבעים יום וארבעים לילה. לעומת זאת במתן תורה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כשנתן הקב"ה את התורה, ציפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש, הים לא נזדעזע, הבריות לא דיברו אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול "אנכי ה' א-להיך" (שמות רבה כט, ט).

וגם כאן חזרו אותם ארבעים יום וארבעים לילה עת שהה משה רבנו בהר סיני. במזמור הזה מופיע מתן תורה בפסוק "קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש".

ויהי בנסוע הארון

"ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינסו משנאיך מפניך.

ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" (במדבר י, לה)

פרשה מופלאה זו מחלקת את ספר במדבר לשלושה חלקים, והיא נחשבת לספר בפני עצמו. פרשה זו מקפלת בתוכה את העוצמה האדירה הטמונה בארון ברית ה' השוכן בתוך מחנה ישראל.

תורת ה', שהיא ברית
עולם בינינו לבין ה' א-
לוהינו, היא מקור העוז
והיא מקור הכוח המניע
את עמנו קדימה
לשליחותו האלוקית

ארון הברית, ובתוכו לוחות העדות שהם תמצית התורה יחד עם ספר התורה, היה הולך לפני מחנה ישראל, מפזר מפורר ומשמיד את כל אויבי ישראל הקמים עליהם. ומאידך, בנוחו במקומו היה מאחד ומלכד את כל שבטי ישראל מגדול ועד קטן. מעניין להשוות זאת לביקוע האטום. בפעולה זו במתכת האורניום משתחררת אנרגיה אדירה ללא כל פרופורציה לגודל גוש המתכת. היכן היתה האנרגיה העצומה הזו בשעה שהאטום הוא שלם ולא מבוקע?

התשובה היא שאמנם אותו סדר גודל של אנרגיה נחוץ כדי ללכד את האטום ליחידה אחת. הדוגמא הזו ממחישה כי כגודל העוז הנדרש לעם ישראל להלחם באויביו כך גודל העוז הנדרש לשלום פנימי בתוך כל חלקי העם.

ואם חס ושלום מתבקע האטום הזה, העם האחדותי הזה, הרי משתחררת בתוכו אנרגיה של הרס עצומה שאינה משתווה לשום אומה ולשון.

תורת ה', שהיא ברית עולם בינינו לבין ה' א-לוהינו, היא מקור העוז והיא מקור הכוח המניע את עמנו קדימה לשליחותו הא-לוהית. רוח ה' המפעמת בתוכנו היא מקור העוצמה הרוחנית הדרושה לנו בכדי לאחד את כולנו תחת דגל אחד והוא שם ה' הגדול והנורא.

"... ואולם אנכי מלאתי כח את רוח ה'" (מיכה ג).

עז שלום ומלחמה

הרב שבתי סבתו

פזמון:

עז ברית / עז תורה / עז שלום ומלחמה
אשרי עם / עז לו בכך / שב אליך אדמה
אדמת קדש נחלה / מקום ברית ושבועה

בית א':

זה שמי אברכם / וזה זכרי על שפתיכם
שים שלום אמור להם / דבקים בו חיים כולכם
חותם על ראש צבאותיכם / יפוצו הצרים אתכם
מוראכם וחתכם / ש-די הוא ילחם לכם

פזמון...

בית ב':

אתנה עז לך א-לי / כבוד שמך אתה מלכי
קח אמרי אתך בני / בירכתיך שא שלומי
על ישראל גאותך / איראך ממקדשך
תעצמות לנפשך / אחור לא תסוג קשתך

פזמון...

בית ג':

לא תופר עדות לעד / על הלוחות ברית כרת
אות על לב חרות כתב / נפש בנפש חבור יחדו
באש דת קדש תורתו / על פה צוהו מצותו
גם בנסעו גם בנחה / מלאתי כח את רוחו

מוסיף והולך או פוחת והולך?

על הדלקת נרות של היום ועל זו שלעתיד לבוא מה טומנת בחובה המחלוקת המפורסמת על סדר הדלקת הנרות? הרב סמוטריץ' חושף את נקודות המחלוקת ואת המבט הפנימי שנוכל לרכוש ממנה

בטעם מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל בנר חנוכה אם מוסיף והולך או פוחת והולך (שבת כא ע"ב) אמר עולא: "פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא, חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסים וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאים, וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקודש ואין מורידין".

הרב חיים ירוחם סמוטריץ'
ראש הכולל בישיבת "נר" ורב היישוב בית יתיר

וצריך ביאור – מהו "כנגד ימים הנכנסים" ו"כנגד ימים היוצאים"?

גם צריך ביאור, שהרי הטעם של "מעלין בקודש ואין מורידין", הוא כלל הלכתי מחייב, ובמה נחלקו ביחס ליישומו בענייננו?

ימים יוצאים וימים נכנסים

"ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמנה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים".

הנה, טעמא דבית הלל נראה פשוט, "כנגד הימים היוצאים", שאחר שהדליקו ממנו יום אחד, כפי טבעו, נעשה נס והדליקו ממנו יום נוסף, ואחריו עוד יום

 השיעור מוקדש לעילוי נשמת בלהה בת אביגדור ז"ל

ועוד יום, אם כן ככל ש"יצאו הימים" והשמן לא כלה, גדל גילוי הנס ורישומו על הרואים התעצם. על כן, כשתקנו לפרסמו בהדלקת נרות – כך תקנו, ביום הראשון נר אחד ומוסיף והולך לפרסומי ניסא, בהקבלה לגודל ההתפעלות בשעת התרחשותו.

ואולם, מאי טעמייהו דבית שמאי? ומהו "כנגד ימים הנכנסים"? ומי יידע כמה ימים של נס ייכנסו... פרט לריבוננו של עולם, ה"מכין" את הנס? והנה ביום הראשון מוכן ועומד מלוא הנס לכל שמונת הימים הבאים, ואמנם עם הופעתו במציאות מוצה חלקו ולמחרת יש באוצר הנס בכדי להדליק עוד שבעה ימים, ולמחרת שישה וכו' וכנגד זה תקנו חכמים ביום הראשון לפרסם את גודל הנס המוכן לנו, ואחר-כך להיות פוחת והולך. (עייין בספר "לאור ההלכה", במאמר "לשיטות ב"ש וב"ה", בהערה 2).

רק עם גילוי הנס בפועל בכל יום ויום מתווספת בנו התפעלות והכרת הטוב, אף-על-פי שבאמת בכל יום שעובר ואנו מתקרבים לאפשרות להכין בעצמנו את השמן

וביתר ביאור: בהיעדר שמן טהור, יש צורך בכמה ימים עד שנוכל לייצרו, הרי בעמדנו לפני הימים אנו זקוקים להרבה מאוד נסים, ואילו ידענו שנקבלו, בלא ספק היינו מתמלאים ברגשי תודה מרובים ומשבחים ומפרסמים רוב הטובה. אמנם כבני-אדם אין אנו יודעים מה צופן העתיד, ולכן רק עם גילוי הנס בפועל בכל יום ויום מתווספת בנו התפעלות והכרת הטוב. ואף-על-פי שבכל יום שעובר אנו מתקרבים לאפשרות להכין בעצמנו את השמן הטהור, הצורך העתידי בשמן נס הולך ופוחת – וממילא, "אוצר הנס" בעצמו, כביכול, הולך ופוחת, אך אנו הולכים ומתפעמים ומתרוממים עם גילוי הופעת טובת ה' עלינו למעלה מסדרי הטבע.

ובזה נחלקו בית שמאי ובית הלל: "לשנה אחרת", אומרים בית שמאי, ראוי לתקן לפרסם ביום הראשון שמונה נרות כנגד גודל גופו של הנס, ובכל יום ויום פוחת והולך.

ובית הלל סוברים שגם לשנה אחרת ראוי לפרסם, כבשנה הראשונה, את הנס ההולך ומתרבה לעינינו, ומופיע במלוא ההתפעלות ביום השמיני, ועל כן מוסיף והולך.

”מעלין בקודש” לעומת ”המקודש קודם”

וכעת נבאר בעז”ה מחלוקתם ביחס ל”מעלין בקדש”.

הנה, הכלל הזה שמקורו ב”מחנות השרופים”, גדרו ההלכתי הוא על חפץ ששימש לקודש שאין להורידו לשימוש פחות, אלא דווקא להעלותו לשימוש קדוש יותר. בעוד שכשמדובר על כמה מצוות עלינו להפעיל את הכלל של ”המקודש – קודם”. [עייין בקושיית ה”שאגת אריה” (סי’ כ”ח ד”ה ”ונחזור לענייננו”) בסדר הטלית והתפילין, על השלחן-ערוך שנימק איחור התפילין לטלית, ב”מעלין בקדש” וה”שאגת אריה” הקשה כנ”ל. ובביאור הלכה סי’ כ”ח כתב ע”פ דברי האליה רבה והגר”א וזה לשונו: ”על האדם קאי, שצריך לילך מדרגא לדרגא ולהתעלות בקדושה וכו’ ובוה מתורצת קושיית השאגת אריה”, והדברים צריכים ביאור].

וב”הר-צבי” או”ח סי’ כ’ ביאר וז”ל:”דיש שני סוגי מצוות, יש מצווה שהיא לא נעשית על גוף האדם, והמצווה היא רק פעולה מעשית, וכשמזדמן לו לעשות שתי פעולות בזו אחר זו, בזה נאמר כלל המשנה ש’כל המקודש מחברו – קודם את חברו’, משא”כ מצווה שנעשית בגופו, שהגוף מלובש בה... שהוא צריך להתקדש בשתי מצוות אלו ולהיות מעוטף בשתייהן, האדם צריך לילך מדרגה לדרגה ולהתעלות בקידוש גופו וכו”.

במבט אידאי חייבת להשתלט הוודאות העתידית, מתוך אמונה שלמה שהיעוד – הוודאי האלוקי – מתקדם ללא הרף וחוליק את המציאות.

ועל-פי דברים אלו נראה להסביר דברי בית שמאי ובית הלל על-פי שיטתם דלעיל: שאם באים מצד גוף הנס, אזי אין חל הכלל של מעלין בקדש, אלא אדרבא, יש לנו להקדים את הביטוי היותר מוגדל לנס בתחילה, מעין מקודש קודם. (אף-על-פי שברור שאין זה מגדרי הדין, ולכן באמת אין בית שמאי משתמשים בכלל זה אלא נוקטים ”פוחת והולך” כדוגמת פרי החג, ועל כל פנים אינם משועבדים לכלל של ”מעלין בקדש”).

ואילו לבית הלל, שיסוד ”פרסומי ניסא” שלהם הוא מצד רישומו על האדם – האדם צריך לילך מדרגה לדרגה ולהתעלות ע”פ הכלל של ”מעלין בקדש”. ודוק.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת בלהה בת אביגדור ז”ל

בשולי הדברים.

כידוע הלכה כבית הלל, ואולם במדרגת לעתיד-לבוא כתבו חכמי הסוד שתהיה הלכה כבית שמאי.

המבט על "הימים היוצאים", זה האנושי, המתרשם רק מן הדברים שכבר נתגלו, העומד בפתח הדברים ואינו רואה מספיק, אינו בטוח כל הצורך במילוי הייעוד העתידי, זה שעומד רק אחרי התהוות הדברים ומפרסם את הנס – הוא מתאים למדרגת "עולם הזה" הרגילה.

אולם באמת, במבט אידאי חייבת להשתלט הוודאות העתידי, מתוך אמונה שלמה שהייעוד – הוודאי הא-לוהי – מתקדם ללא הרף ומוליך את המציאות. בחינת "הימים הנכנסים" היא בחינת הוודאות בייעוד. הסייעתא דשמיא – הנס שמופיע עם הטבע, כמו המהלכים הטבעיים בהשגחה א-לוהית – הלא הם למען ייעוד, ונמצא שהאחיזה בנקודה השלמה והמתוקנת, הלא היא העוגן שאליו נמשכים כל המעשים.

לעתיד לבוא, "לשנה אחרת", נסתכל על העבר, עם כל תלאותיו ומשבריו, ונראה את "אוצר הנס" שהיה מוכן לגאולתנו

"הוודאי שמו כן תהילתו" – בטחון הגאולה והתשובה, בדורות גאולים, בדורות של "דבר ה' זה הקץ", חייב הוא להחליף את הצורך האנושי "לראות בעיניים ולמשש בידיים" כל גילוי. כידוע דווקא למען גילוי עתידי קיים לפעמים צורך "הסתרה", וכך הגואל נגלה ונכסה ועל כל פנים מתקדם ללא הרף.

"שירה חדשה שבחו גאולים... ה' ימלוך לעולם ועד"

לעתיד לבוא, "לשנה אחרת", נסתכל על העבר, עם כל תלאותיו ומשבריו, ונראה את "אוצר הנס" שהיה מוכן לגאולתנו, וכנגד "הימים הנכנסים" נכיר את גודל ימי "עקבתא דמשיחא", ואשרי מי שמכוון עין של מטה כלפי עין של מעלה ואומר בכל יום "ה' מלך".

בוודאות מילוי ייעודינו נתמלא, ואל "הימים הנכנסים" ניכנס במלוא הביטחון, בהישען על אבינו שבשמים ולפעול עם א-ל להופעת שם ה' הגדול על עמו ונחלתו.

מלחמות

למען תשועות

"...ועל המלחמות" מי אוהב ללחום?! מי היה הלוחם הראשון לשם שמים? במאמר זה מסייע לנו הרב צוקרמן לראות את הישועה צומחת מתוך הסיבוך ואת העוז והתקווה שמובילים לגאולה

מה בין מתתיהו לאברהם אבינו?

תוכנה של תפילה-הודיה זו, "על התשועות ועל המלחמות", מעוררת שאלות. אין כל ספק שיש להודות על התשועות, אבל מדוע להודות על המלחמות? הלא הן גורמות לדם רב שנשפך וחללים גם למנצח בקרב. ואף גם זאת: התשועות באות לאחר המלחמות ולא לפניהן, למה להקדים אותן בהודיה?

הרב אברהם צוקרמן
ראש ישיבת כפר הרא"ה

מדברי מרן הרב זצ"ל למדנו

שעיקר בואן של המלחמות הוא למען התשועות, וכך הוא מסביר את תוכנה של התפילה "בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות" – הקב"ה הוא הגורם לבואן של מלחמות, על ידן הוא זורע צדקות ומהן צומחות ישועות. מלחמת החשמונאים באה למענן של התשועות שבאו אחריה, ואחת מהן: "טהרו את מקדשיך והדליקו נרות בחצרות קדשיך".

החלטתו הנועות של מתתיהו לבית חשמונאי, לצאת מעטים נגד רבים, חלשים נגד גיבורים, מתוך מסירות נפש למען כבוד שמים – זכות זו עמדה להם לנצח את היוונים, לטהר את הארץ, והיא שהביאה לגילוי מחודש שהשכינה שורה בישראל.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת אשר בן יעקב ז"ל

לא נטעה הרבה אם נאמר: עמדה לפניו דמותו של אברהם אבינו, שיצא עם מעטים נגד רבים למען כבוד שמים. וזכו "והדליקו נרות בחצרות קדש" שהם הם הגילוי ששכינה שורה בישראל. ונתווספה לנו מצווה – הדלקת נרות בחנוכה.

הדלקה מכניסה שכינה

אותו פך שמן שנחתם בחותמו של כהן גדול, והיה ראוי להספיק רק לערב אחד, לא היססו להדליקו, אולי מתוך תקווה שכשם שערב ערב ראו במקדש נס, שבכל הנרות נותנים אותה כמות שמן, והנר המערבי ממשיך לדלוק יתר על כל הנרות וממנו מדליק אחר כך בערב את האחרים, כך אולי יקרה הנס והשמן של ערב אחד ידלק עד שיימצא שמן טהור. והנס באמת קרה. אותה עדות שהיתה יום יום בנר המערבי חזרה והתבלטה בזה שהנרות דלקו שמונה ימים, גילוי שכינה בתוספת מרובה.

"וחושך על פני תהום – זו מלכות יוון שהחשיכה עיניהם של ישראל" מתוך זדון ורוע לב טמאו כל השמנים, שלא תהיה להם לישראל העדות שהשכינה שורה בתוכם.

לאחר ה"חושך על פני תהום" בראשיתה של היצירה, באה הקריאה "יהי אור". חושך זה שגרמה מלכות יוון – הביא "בימים ההם" להדלקת נרות "בחצרות קדש". ומאז ועד "בזמן הזה" מדליקים נרות בכל בית בישראל ובדירוג של "מהדרין" ו"מהדרין מן המהדרין". יש המביאים על-ידי זה את השכינה לביתם במודע, ויש המביאים אותה לביתם בתת-מודע.

יש אולי סמליות בכך שאת הנצחון של חלשים על גבורים, רבים ביד מעטים, אנו חוגגים בהדלקת נרות ששלוש צורות נקבעו להן: נר איש וביתו, מהדרין, ומהדרין מן המהדרין. מלכות יוון "החשיכה עיניהם של ישראל" וכל רצונה היה "להשכיחם תורתך", שהיא מקור האור, ובה גנוז אור שבעת הימים, ו"באור פניך נתת לנו תורת חיים" – על כן עם הנצחון וההתגברות על החושך נתנו ביטוי לדבר על-ידי העלאת האור בכל בית בישראל.

נרות מייחדים

ואף זאת יש לזכור: מכוח אור המנורה שהיה במקדש, בא כוח החידוש של תורה שבעל-פה. "הרוצה שיחכים – ידרים, וסימנך מנורה בדרום", והברית שכרת

הקב"ה עם ישראל היא על-ידי תורה שבעל-פה, כי היא המרחיבה את התורה שבכתב והופכת אותה ל"ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים". בתורה שבעל-פה אין כוחו של כל אחד מישראל שווה, יש מי שכוחו גדול ויש מי שכוחו גדול יותר. אולי יש רמז לכך בהעלאת נרות חנוכה לפי כוחו – אם "נר איש וביתו", אם כ"מהדרין" ואם כ"מהדרין מן המהדרין".

"הנרות הללו קודש הם" – המושג של "קודש" פירושו "מיוחד". הנרות הללו מייחדים את בית ישראל כ"עם לבדד ישכון" במלחמותיו להגנה ושמירה על קיומו הפיזי ובעיקר על קיומו הרוחני. על כן יש לראות את ימי החנוכה כימים המעודדים אותנו להתגבר על החושך שבימינו אנו, על-ידי הגברת אורה של תורה שבעל-פה, לצפות ולקוות לראות את ה"אור חדש על ציון תאיר, ונזכה כולנו" – מדליקי אורות החנוכה – "במהרה לאורו".

כי ייפלא ממך דבר...

וקמת ועלית

בעקבות הנסיגה הנוראה מנחלת אבות ❁ שני ערכים, שתי מצוות מתנגשות, איזו מהן תכריע? ❁ מי בידו להכריע בסוגיה זו? ❁ הרב שטיינר פורס בפנינו את השתלשלות ההכרעה בסוגיות סותרות מתקופת האבות ועד דורנו ❁

לא בשמים היא

"רבי אומר... הווי זהיר במצווה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות..." (אבות ב, א). מדברי רבי מוכה, שאין להעדיף קיומה של מצווה אחת על-פני חברתה, ובכולן עלינו להיות זהירים. ואולם, עם כל זה, לפעמים אנו עומדים בפני מצבים שקיומה של מצווה אחת עלול לדחות קיומה של מצווה אחרת, ועלינו להכריע מה יידחה מפני מה. בדברי חז"ל ובדברי רבותינו יש הדרכה כיצד יש לנהוג בנסיבות כאלה.

לפני מתן תורה אנו רואים שלפעמים אף עברו עבירה כדי לקיים מצווה. לדוגמה: יעקב אבינו נשא שתי אחיות; עמרם נשא את דודתו.

על-כך הסביר "נפש החיים" (שער א, כא) שהאבות הקדושים, בטוהר שכלם, השיגו את "התיקונים הנוראים הנעשים בכל מצווה, בהעולמות וכוחות העליונים ותחתונים, והפגמים הגדולים והחורבן וההריסה חס ושלום, שיגרמו בהם אם לא יקיימום... וזה אחד מהטעמים שלא ניתנה תורה לנח והאבות הקדושים, שאם היתה ניתנת להם, לא היה יעקב רשאי לישא שתי אחיות" וכו'.

ואולם ממתן תורה אין אנו רשאים עוד ללכת בדרך זו, וכך כתב (נפש החיים שער א, פרק כב): "ומשבא משה והורידה (את התורה) לארץ – לא בשמים היא, ולבל יתחכם האדם הגדול שהשגתו מרובה, לומר אנוכי הרואה סוד... שראויים לי

השיעור מוקדש לעילוי נשמת יוסף בן אלימלך ז"ל

לפי שורש נשמת... לעבור על איזה מצווה, או לדחות שום פרט מפרטי המעשה... אף דקדוק אחד מדברי סופרים... ועדיין כשהיתה נבואה בישראל, היה נביא רשאי לחדש דבר להוראת שעה בלבד... ומעת שבעוונותינו פסקה נבואה מישראל – אף אם יתאספו כל חכמי ישראל... לשנות איזה פרט... לא נאבה ולא נשמע להם... ועדיין בימי התלמוד היו רשאים לחדש מצוות דרבנן כשמצאו סמך מהתורה, כגון נרות חנוכה... וכאשר נחתם התלמוד הקדוש – אנו אין לנו אלא לשמוע ולעשות ככל הכתוב בתורה הקדושה שבכתב ושבעל-פה... בלי נטות מהם נטייה כל דהו".

עת לעשות לה' – הפרו תורתך?

הנה, למרות האמור כאן שאחרי חז"ל אין לשנות כלום בתורה, יש מצבים בעייתיים שיש להכריע בהם. במסכת שבת ד ע"א עוסקת הסוגיה בעניין המדביק פת בתנור בשבת, שאם הפת תיאפה יתחייב המדביק משום אופה, ושואלת הגמרא האם מותר לאדם לרדות את הפת ולעבור על איסור דרבנן כדי להציל את חברו.

רב ששת אומר: וכי אומרים לו לאדם חטא, כדי שיזכה חברך? התוספות שם מפרטים מקומות מקבילים שבהם מותר לאדם לחטוא כדי שיזכה חברו, כגון כשהוא הגורם שהכשיל את חברו, או במצווה דרבים, ועוד. כללים אלה נמצאים בגמרא ובפוסקים. לאורך כל הדורות דנו רבותינו באין-ספור מקרים כאלה (עיין בספרו המצוין של הרב נחום רקובר "המטרה מקדשת את האמצעים").

מי בעל הסמכות להכריע, כאשר יש ניגוד בין ערכים שונים?

בשו"ת "נודע ביהודה" כתב (תניינא, אבן-העזר לז):

"יצא לנו מזה, דהיכא דלא מצינו בפירוש בחכמי התלמוד, לא אמרינן 'חטא כדי שיזכה חברך', אפילו אם האיסור הוא מדרבנן".

ועיין בדברי המאירי בסנהדרין יז ע"א, בשם גדולי המפרשים, שעניינים אלה "ננעלו בפני רוב בני אדם, ואין ראוי לכך אלא מופלג בדורו, בידיעה, בחריפות ופלפול מיושב, ודעה מיושבת". ובספר "כפות תמרים" (מסכת סוכה לד) – "דאינו יכול להקל משום 'עת לעשות לה'", אלא גדול הדור, שאין למעלה הימנו, כגון רשב"ג שהיה נשיא..."

ובשו"ת "שרידי אש" ב', ח' כתב: "ובוודאי שדבר זה נמסר רק לחז"ל להכריע מתי הוא ה'עת לעשות', ומה מותר להפר, ולא נמסר לכל אדם לעשות

מעשה בשביל שהוא יודע שיש כאן עת לעשות". ומוסיף – בעניין שירה מעורבת לגברים ונשים – שבדבר שהוא מידת חסידות, ויש שמקילים בו – רק בזה ניתן להקל כדי שלא תישכח תורה מישראל. (עיין שם, שכתב דברים מדויקים מאד, ולצערנו יש שהשתמשו בדבריו באופן מסולף להתיר חינוך מעורב ח"ו).

וכן כתב מרן הגר"א שפירא שליט"א (תחומין חלק ה) "ויש שעבירה נדחית מפני מצווה אחרת, אך אלו מקרים נדירים שמסורים לשיקול דעתם של גדולי האומה; אין לו לאדם לפסוק לעצמו בעניינים מורכבים אלה, ובפרט הנוגעים לכלל ישראל, אלא חייב לשאול דעת רבנים גדולים שמקובלים באומה, ועיין בארחות חיים (לר' חיים מוולוז'ין) סימן קלב, מה שכתב על 'עבירה לשמה', שלא שייכת בזמן הזה".

סירוב פקודה המנוגדת להלכה

גם בימינו קבעו גדולי הדור, שיש לסרב למלא פקודה המנוגדת להלכה (על-פי הגמרא והרמב"ם שפסקו כן, ויש תקדימים רבים במקורות לכך), גם אם יש אומרים, שהדבר יחליש ח"ו את הצבא, וכדומה. פסק הלכה זה פורסם ברבים, וחתמו עליו מרנן ורבנן: הגר"א שפירא שליט"א, הגר"מ אליהו שליט"א, ובעבר חתמו על פסק דומה גם הגר"ש גורן זצ"ל, הגרמ"צ נריה זצ"ל וגדולים נוספים מהשורה הראשונה של גדולי הדור. גם מרן הגאון ר' צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, במאמרו הנקרא "לא תגורו", כתב שכל איש צבא בישראל חייב לעכב נסיגה בארץ-ישראל. קשה מאוד מאוד להבין, כיצד קמים אנשים, חלקם רבנים, ומפרסמים דברים הפוכים. יש ברוך ה' תלמידי-חכמים הזוכים להשיב תשובות רבות לשואלים רבים – בכתב ובעל-פה, גם בשידורים ברדיו וכדומה – ותשובותיהם נפלאות ונכונות, אבל מספר הפניות של הציבור הרחב אליהם אינו קובע את מקומם במדרג הגדולים. בסנהדרין כיהנו גדולים מאוד וישבו לפנייהם שורות שורות של תלמידי-חכמים לפי מעלתם בתורה. כיצד מדרגים את גדולי האומה? אלא אותם תלמידי-חכמים גדולים, אשר גדולי ישראל מתייעצים אתם, שואלים אותם, ומקבלים את דעתם – הם הם גדולי האומה. הגדולים המיוחדים, אשר דיני ישראל, רבני ערים וראשי ישיבות מתייעצים אתם בעניינים הכבדים של פתרון בעיות של עגונות ובשאלות המסובכות והקשות של הדור, ויש בהם שזכו למשא-ומתן של הלכה עם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, והחזון איש זצ"ל, והגר"א הרצוג זצ"ל והגר"צ עוזיאל זצ"ל ועוד כיוצא בהם – הם הם גדולי האומה.

כמובן שיש אפשרות גם לרבנים שאינם גדולי הדור לדון לפני גדולי הדור, להתווכח ולהילחם במלחמתה של תורה, אבל ההכרעה הסופית נתונה רק לגדולים, ועל פיהם יישק כל דבר. בכך עלינו לחזק את עצמנו ואת תלמידינו.

משנאיך ה' אשנא

שמענו פעם מפי מורנו ורבנו הגרש"ז אוירבך זצ"ל, שיש מצווה לקרוא את הספרים "אגרות לראיה", וללמוד איך התייחסו גאוני הדורות האחרונים למרן הרב זצ"ל. הם ראו בו את הגאון שבדורותינו, גם אם היו ביניהם שהתנגדו לקרבתו לציונות וכו'.

את דברי מרן הרב זצ"ל יש ללמוד לעומק ולרוחב בשלמותם, לפעמים נדמה, שתולים בו כל מיני הדרכות שאינן נכונות בהתייחסותו לציבור שעדיין איננו שלם בקיום תורה ומצוות. הרב בעצמו כתב באגרת תקנ"ה: "והשם יתברך יודע, שלא את כל הפושעים אני מקרב, כי אם אותם שאני מרגיש, שכח סגולי גדול מונח בפנימיותם... ועל אותם שכבר איבדו גם את הסגולה הפנימית שלהם לגמרי אמר דוד המלך עליו השלום 'הלא משנאיך ה' אשנא'... ועיין גם בספר "גנזי הראיה" חלק ו', שיש מצבים של שנאה ראשונית, ובשלבם מאוחרים יותר תבוא ההבחנה בין הצד הטוב לצד הרע.

בוודאי ובוודאי שאסור לחבק את עובר העבירה בשעת העבירה, ובוודאי שאין לסייע לו בביצוע העבירה, כמו שראינו לצערנו תופעות כאלה, תוך כדי הפשע הנורא של פינוי יישובים בארץ-ישראל והריסתם האכזרית.

נוסף על הפן ההלכתי, צריך לדעת שהחיבוק של חייל העוקר אדם מביתו הוא תופעה לא טבעית. וכתב הרב בשמונה קבצים (א, קמ) שיש "צד בריא בהיכרות הטבעית, ברגשות הטבעיים ובחשישים הטבעיים..." כמובן שאין להשתמש בפעולות אלימות אקטיביות, אלא כמו שהורנו מרן הרב צבי יהודה זצ"ל, בהיותו בן למעלה מ-80, כשלקח חלק בהתנחלות הראשונה באלון-מורה, הוא נאחו בגדר, ואמר לאלוף הפיקוד: יש דין 'ייהרג ואל יעבור' על כיבוש ארץ-ישראל, וגם אם תירה בי - לא אזוז מפה. הוא לא היה מוכן לקבל את אלוף הפיקוד לשיחה בעקבות מעשה הפינוי, וגער בקצינים המפנים.

עלינו לנהוג כמו שהורנו רבינו בהתנהגותו המעשית, וגם במכתבים הרבים ובכרוזים שכתב בהתנגדותו לפינוי כלשהוא בארץ-ישראל. מעולם לא טען טיעונים ביטחוניים, אלא חזר ושינן את איסורי התורה של "לא תחנם", "והארץ

לא תמכר לצמיתות", והחיוב של מצוות עשה של כיבוש ארץ-ישראל, השקולה כנגד כל המצוות שבתורה.

דרכו זו הוכיחה את עצמה בשינוי עצום של מפת ארץ-ישראל, בהתנחלות ענפה בכל חלקי יש"ע והגולן, וברכבות יהודים, כן ירבו, שהקימו עשרות יישובים, ישיבות ומפעלים, בתוך תקופה קצרה ביותר, ובעז"ה יהיה זה מפעל בלתי הפיך.

אתערותא דלתתא

האם תפילותינו שבו ריקם? ☉ מדוע דווקא התושבים שמסרו את נפשם נפגעים? ☉ להיכן נצעד הלאה? ☉ האם די בהשתלבות במערכות המדינה? ☉ איך ניערך לשלב הבא בגאולה?

נס לא קרה לנו

הקב"ה לא שומע אותנו? כל כך הרבה תפילות טהורות, קדושות, מעומק הלב, בשמחה, באהבה, בתחינה, בזעקה, בחול ובשבת ובתשעה באב, ביום ובלילה, ביחיד ובציבור, בשעת ציפייה וברגע האמת הנורא – והנס לא קרה. עולם כמנהגו נוהג. כוחות הגירוש מתקדמים ופורצים וגוררים ועוקרים, עד האוטובוס ועד המחסום, החוצה, החוצה. הכל לפי התוכנית, כפי שהוכנה בידי בשר ודם, עד הפרט האחרון. וכל התפילות לא עזרו. איך להבין את זה? איך לעמוד בזה?

אמרה תורה: "כי מי גוי גדול אשר לו א-להים קרובים אליו כה' א-להינו בכל קראנו אליו" (דברים ד, ז). התוצאה המיידית של תפילה מעומק הלב היא קרבת א-לוהים. התפילה היא ביטוי של אמונה, היא התקרבות אל ה', וככזאת ערכה הראשון והעיקרי הוא עצם ההתקרבות אל ה'. "ואני קרבת א-להים לי טוב" – בלי קשר לתוצאות המעשיות.

כך אמר המתפלל הגדול: "כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך א-להים. צמאה נפשי לא-להים לא-ל חי, מתי אבוא ואראה פני א-להים. היתה לי דמעת לי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה א-להיך" (תהילים מב, ב-ד).

השיעור מוקדש לעילוי נשמת שמואל מנחם אלכסנדר בן מרדכי ז"ל

אסור להשוות לשואה. שמענו. אבל גם אז התפללו. ועוד איך התפללו. ובשעה שהתפללו, ימים ולילות שבועות וחודשים, והיתה תחושה נוראה של "גם כי אזעק ואשווע שתרם תפילתי" (איכה ג, ח) – נולדה במסגרתם הישועה. נולדה התקומה. נולדה הריבונות של העם היהודי בארץ-ישראל. שנים אחדות לאחר השואה הנוראה קמה מדינת ישראל, נפתחה תקופה חדשה. התפילות הועילו, התפילות עשו את שלהן. לא מיד, לא עכשיו, אבל הן לא הלכו לאיבוד. יש לקב"ה מאגר של תפילות, נאד של דמעות, "נודי ספרתה אתה, שימה דמעותי בנאדך הלא בספרתך" (תהילים נו, ט). הכול אצור שם, הכול שמור, וכשהמאגר

מתמלא על גדותיו, ועת רצון מגיעה, נגלית התוצאה. נכון, לפעמים הפרט כבר לא רואה אותה. יש צדיק ורע לו, שהישועה בוששה להגיע עדיו, ואפילו משה רבנו לא ידע מפני מה. אבל כוחה העיקרי של התפילה הוא ברבים, "הן א-ל-כביר ולא ימאס", מכאן שאין לקב"ה מואס בתפילתם של רבים. רוב תפילותינו נאמרות בלשון רבים, בלשון של כלל ישראל.

הקב"ה לא שומע אותנו?
שנים אחדות לאחר
השואה הנוראה קמה
מדינת ישראל, נפתחה
תקופה חדשה. התפילות
הועילו, התפילות עשו
את שלהן.

מי שראה ושמע את התפילות הזכות בעת חורבן גוש קטיף אינו יכול שלא להאמין שהתפילות האלה לא ישובו ריקם. התוצאה

מוכרחה להתגלות. תהיה תפנית לטובה בחיי עם ישראל. נכון, המשפחה שביתה נהרס אולי לא תראה אותו עוד. החורבן הפרטי הוא קשה, וכל אדם חייב להתמודד עם הגורל שמועיד לו הקב"ה, אם טוב ואם רע. אבל עם ישראל יצא מחוזק. התפילות הכבירות של גוש-קטיף לא ישובו ריקם.

"מה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי, הוחילי לא-להים, כי עוד אודנו ישועות פניו".

דווקא הם?

ריבוננו של עולם, דווקא הם? דווקא האנשים האלה, הנאמנים, הצנועים, שומרי מצוותיך ועוסקי תורתך, דווקא הם מגורשים מבתיים ומנחלתם? דווקא אלה שמסרו את נפשם לאורך שנים על יישוב ארצך, ניתנים היום למשיסה?

ניתן דעתנו לעובדה בסיסית: לא גויים ואויבים עושים את העוול הזה. לא מבחוץ באה אלינו הרעה הזאת. מתוכנו פנימה היא באה. "אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם" לעקור יהודים מבתיהם ולתת את נחלתם לזרים.

"הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר' מאיר, והוו קא מצערו ליה טובא. הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתהו, מאי דעתך, משום דכתיב יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב, ועוד שפיל

**דווקא האנשים האלה
מגורשים מבתיהם
ומנחלתם? דווקא אלה
שמסרו את נפשם לאורך
שנים על יישוב ארצן,
ניתנים היום למשיסה?**

לסיפיה דקרא, ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם, אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה, ורשעים עוד אינם. בעי רחמי עלויהו והדרו בתשובה" (ברכות י"ע"א).

[תרגום: היו בריונים בשכנותו של ר' מאיר, והיו מצערים אותו הרבה. התפלל ר' מאיר שימותו. אמרה לו ברוריה אשתו: מה דעתך, משום שכתוב "יתמו חטאים"? וכי כתוב "חוטאים"? "חטאים" כתוב! ועוד, המשך לסוף הפסוק: "ורשעים עוד אינם", כיוון שייתמו חטאים – ורשעים עוד אינם. אלא, התפלל עליהם שיחזרו בתשובה, ורשעים עוד אינם. התפלל עליהם, וחזרו בתשובה].

אם ר' מאיר התפלל שימותו, כנראה שמאוד מאוד הציקו לו. האם עולה על דעתנו להטיל דופי בר' מאיר, ולשאול: הא כיצד שהבריונים הציקו דווקא לר' מאיר? הבריונים הציקו כי הם בריונים, והם הציקו לר' מאיר כי הוא היה השכן שלהם, ושכנים רעים מציקים לשכניהם, גוזלים מהם מקום בחצר, מטילים שם שופכים, וכו' וכו'.

הבריונים הממלכתיים – ראש הממשלה ועוזריו משמאל – מציקים כי הם בריונים, והם מציקים לצדיקי גוש-קטיף כי גוש-קטיף הוא "השכן" שעל חשבוננו הם הוזים את הזיות השלום שלהם, מוותרים ויתורים כואבים (לאחרים), ומשחקים בפוליטיקה.

מה אומרת חכמת נשים של ברוריה? הלא המציקים לך אינם גויים ואויבים. אחיך בני ישראל הם. אם הם פושעים, זה מפני שמצבם הרוחני ירוד, זה מפני שהחברה שלנו במצב קשה. בוא נעשה מאמץ רוחני לתקן אותה. נתפלל עליהם.

שיחזרו בתשובה, נבנה מחדש את החברה שלנו. ייתמו חטאים, וממילא לא יהיו עוד חוטאים.

בנידון דידן ברור שמדובר בתופעה שצמחה על רקע של תחלואי החברה: התפרקות מערכים, אובדן דרך לאומי, אינדיבידואליזם, רכושנות ונהנתנות, מוסר מזויף של שמירה על זכויות האויבים ותומכיהם ("חפים מפשע"), אליטות השומרות זו על זו, תקשורת עוינת ומזוהמת.

אם אין אנו בדרגה רוחנית להתפלל על הבריונים שיחזרו בתשובה, לפחות נשנס מותנינו וננסה להציל את העם מידיהם. העם, רבבות עמך בית ישראל, פתוח לשמוע, רוצה תיקון. ותיקון אחרים מתחיל, כידוע, מתיקון עצמי.

להכשיר בני נביאים

יופי, ניצחתם. בגדתם בנאמנים שבבניכם, מתיישבי חבל קטיף, המייצגים את כל הטוב והנעלה שבארץ הזאת: את התורה, את הערבות ההדדית, את החלוציות, את עבודת האדמה, את הכשרונות האגרונומיים והטכנולוגיים, את ניקיון הכפיים,

את מסירות הנפש. הבאתם עליהם את כל צה"ל ואת כל משטרת ישראל. הרסתם עד היסוד את בתיהם ואת מפעל חייהם. "צריך לגמור את זה מהר", אמרתם, פוליטיקאים מרושעים. למחות מהר את עקבות הפשע, כדי שמצפונכם לא ייסר אתכם. אם עוד יש לכם שרידי מצפון – שייסרו אתכם. אנחנו לא נבוא לכנסים של "היום שאחרי" שתכנסו. לא נעזור לכם "לאחות את הקרעים". אנחנו מזדהים לחלוטין עם הכתובת שנשא נוער גוש קטיף במצעד האבל והגאון בחוצות ירושלים: "לא נשכח ולא נסלח".

נקם? לא. פשוט, עם
"מנהיגי העם" האלה,
הריקים מכל תוכן ערכי,
גמרנו. עם ישראל ראוי
למנהיגות
מאמינה, ערכית, בכל
תחומי החיים הציבוריים

נקם? לא. פשוט, עם "מנהיגי העם" האלה, הריקים מכל תוכן ערכי, גמרנו. עם ישראל ראוי למנהיגות אחרת, מאמינה, ערכית, בכל תחומי החיים הציבוריים. הציונות הדתית צריכה להתנער ולקום כארי. הנוער הנפלא והאמיץ שלנו חייב להוציא מן הכוח אל הפועל את כל הפוטנציאל האדיר שלו, להסתער על תחומי החיים השונים ולהגיע בהם למצוינות ולעמדת מנהיגות. העם צמא לשמוע דברי

אמת ולראות אנשי אמת, אנשי אמונה, ערכים ומידות טובות. נמאס לו מהמושחתים והקטנוניים.

בכוונה אינני נכנס להיערכות הפוליטית הדרושה. הפתרונות הגדולים למצב האומה לא יימצאו מהיום למחר. כדי להביא לשינוי משמעותי דרושה השקעה לטווח הארוך. דרוש להכין דור של מנהיגים עתידיים בכל תחומי החיים.

אך לא די בהשתלבות במערכות המדינה. בעלי הכשרון הרוחני שבתוכנו צריכים להתחיל לחשוב ברצינות על השלב הבא של גאולת ישראל, השלב של סנהדרין, נבואה, מקדש. איך אנחנו מקדמים את הופעתם? איני מתכוון לקידום טכני. בשביל להקים סנהדרין לא מספיק להקים מנגנון. צריך לעמול, לטפס ולעלות מחדש אל דרך הלימוד של מעתיקי השמועה (ואין כאן המקום להאריך בזה). בשביל להכשיר בני נביאים צריך להעמיק ברוח טהרה, גבורה וקדושה, לפתוח ולפתח את כל כוחות הנפש, ולכוונם אל הקודש. בשביל לבנות את בית המקדש צריך הרבה לימוד ותפילה והתקרבות סבלנית ואיטית למטרה. כל הדברים הגדולים הללו תלויים כמוזן באתערותא דלעילא, אך זו, מקובלים אנו, מתגברת על-ידי אתערותא דלתתא. הגיעה השעה לעלות מדרגה בשתי הרמות: ברמת המנהיגות במדינה, וברמת ההתכוננות וההיערכות לשלב הבא בגאולה. לא נישאר לנצח ב"ראשית צמיחת גאולתנו".

אם תרצו, אין זו אגדה.

שאלת רב

שאלות ותשובות עם הרב דב ליאור

האם להתגייס לצבא? ● האם יש לשנוא את המגרשים? ●
כיצד מזהים גדולי תורה? ● מבט הלכתי ואמוני על הדור
והתקופה ●

שאלה: האם היינו צריכים לוותר על אהבת ישראל בשביל ארץ-ישראל, כגון לחסום כבישים ולסרב פקודה, או שאהבת ישראל חשובה יותר?

הרב דב ליאור
ראש ישיבת ניר ורבה של קרית ארבע

תשובה: אהבת ישראל? במה זה
בא על חשבון אהבה? אני חושב
שזה חלק מה"סטרא אחרא", שמנסה
לטשטש את כושר העמידה שלנו
מול הרשעות. ראשית אנחנו

צריכים להגדיר האם המעשה הזה של המדינה הוא נגד תורתנו הקדושה או לא נגד תורתנו הקדושה. הרמב"ן כותב "שלא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". וגם הרב חרל"פ כותב שבדור שלנו הנקודה של ארץ-ישראל היא נקודה עיקרית. כשהמדינה רוצה לקרוע חלקים מארץ-ישראל ולהגלות יהודים מבתיהם, היא עושה עבירה. אם יש לאל ידינו למנוע את זה, אנחנו חייבים למנוע. אמנם אנחנו מוגבלים בכושר עמידתנו נגד הדבר הזה, אנחנו לא יכולים לעשות מלחמה בתוך עם ישראל, זה יהיה הרס עצמי לגמרי, אבל לפחות לא להשלים עם זה. האם נשלים עם המהלך הזה כדי שיאהבו אותנו? שניתן לגיטימציה לדבר של רשעות?! זה כמו שנגיד - ואני מקצין לצורך העניין - שלמען אהבת ישראל, כדי שיאהבו אותנו ונהיה מקובלים, נשתתף בשבתות בכל מיני משחקי ספורט ונצא לבילויים עם השכנים שאינם שומרי שבת, כדי להרבות אהבה. איפה נשמע דבר כזה שיגידו שמישהו יעבור עבירה בפועל בשביל להשיג איזו מטרה? מאיפה לקחו בכלל את העיקרון הזה? אמנם יש לנו כלל בתלמוד, שלפעמים מצוות עשה דוחה לא תעשה, אבל גם זה מוגבל. באופן כללי אסור לנו לעשות עבירה או

השיעור מוקדש לעילוי נשמת בלהה בת אביגדור ז"ל

לתת לזה יד, וגם אם אנחנו לא עושים, אסור לתת לגיטימציה לאלה שעושים זאת.

לצערנו היו כאלה שאמרו שלמען אחדות ישראל, למען אחדות צבא ישראל, שגם חיילים דתיים ישתתפו ברשעות הזאת של הוצאת היהודים והגלייתם והחרבת השטח. מאיפה לקחו את היסוד ההלכתי לדבר כזה? זאת המצאה, זה לא יסוד הלכתי כלל. זה טוב בשביל פורום שבו כל אחד אומר סברות כרס, אך אין לזה שום בסיס הלכתי. בעניין זה יש איחוד רבנים, בנשיאותם של גדולי הרבנים הרב שפירא שליט"א והרב אליהו שליט"א, שקבעו שזה נגד תורתנו הקדושה, כמו שהרמב"ן כותב, "לא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה", ולכן אסור לנו להסגיר את ארץ-ישראל. ושתהיה שממה – גם זה אסור, להשאיר אותה בשממותה גם זה אסור. וכל מי שנותן יד בזה, הוא עובר עבירה. האם בגלל שיש בזה תועלת כלשהי מותר לעבור עבירה? מנין לקחו את הבסיס ההלכתי הזה? ודאי שזו המצאה, זאת לא דעת תורה בכלל.

לגבי העובדה שחסמנו כבישים, הרי מקובל במדינה שלנו שכאשר ציבור נאבק בעבור משהו הוא חוסם כבישים, אפילו בשביל כסף. נהגי המוניות, למשל, חסמו את הכביש רק בשביל כסף, כדי להבליט את שוועתם ואת זעקתם נגד הממשלה, ולא בשביל למנוע ממישהו להגיע לביתו. בצורה כזאת הציבור רוצה להביע את כאבו, להביע את צערו. אם בחברה הדבר לא היה מקובל, אפשר היה לומר שאין לעשות דבר חריג, אבל אם זה מקובל בחברה, אם בשביל כסף מותר, כל שכן בעניין זה, שהרי מדובר כאן על החרבת הארץ, על הגליית היהודים, על הריסת היישובים ועל הסגרת השטח לידי האויב. יש כאלה שלא אכפת להם, זה משהו אחר.

שאלה: לגבי המחליטים על הפינוי והמפנים. כתוב שעוברי עבירה – מצווה לשנאם, אבל זה מותנה בזה שמוכיחים אותם קודם. האם בעניין זה היתה תוכחה או לא היתה תוכחה?

תשובה: הודיעו להם שאסור לעשות את זה, פרסמו את הדבר.

שאלה: יש להם אולי גדר של תינוקות שנשבו?

תשובה: הם לא ידעו שיש בזה איסור?! הייתי אומר שיש להבחין בין אותם הגופים שהחליטו על זה ובין אלה שביצעו בפועל. מישהו הראה לי חוברת שבה כתב אחד הרבנים שאין לצרף למניין את אלה שהשתתפו בפינוי, והם פסולים

לעדות וכדומה. לעניות דעתי זו החלטה מאוד גורפת. הרמב"ן כותב בפרשת קורח על הפסוק: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" – מה היה העונש של העדה? ומסביר הרמב"ן שהם היו מהרהרים אחרי רבם, וכל המהרהר אחרי רבו כאילו מהרהר אחרי השכינה, ולכן הם נענשו. דרך מבקשי רחמים תמיד למקד את העונש על אלה החוטאים בזדון בלאו הכי, לכן מיקדו את זה על קורח ועל עדתו ולא על כל כלל ישראל. כך מסביר הרמב"ן. האם אפשר לומר שאלה שיזמו ותכננו את המהלך הזה – ראש הממשלה, הממשלה, הכנסת, מערכת המשפט והאלופים הגדולים – האם אפשר לומר שהם לא ידעו שהציבור הדתי נגד? הרי הם משכילים, עיתונים הם כן קוראים, נכון? כל אחד מהם יודע לקרוא עיתון, הם אנשים משכילים. מי שקורא "ידיעות אחרונות" נחשב לאדם משכיל... אז ודאי שהם פושעים. ומלבד זה, האם הם גם לא מבינים שהפעולה הזאת היא נגד האקט הציוני?! נניח שהם לא בקיאים בדברי הרמב"ן, אבל הם יודעים שכל שיבת ציון זה לחזור לארץ, לגאול אותה וליישב עליה יהודים. אלא שהם עשו זאת בגלל נוחיות זמנית, בגלל כל מיני חשבונות שהם דימו בנפשם שירוויחו משהו או בעקבות נגיעות אחרות. ברור שלא עשו את זה לשם שמים, ודאי שעשו מעשה רשעות והם פושעים נגד התורה. פושעים אלה יש לשונאם. הרי גם אנשים בכנסת, אנשים לא דתיים אמרו מפורשות שזו פקודה בלתי חוקית בעליל. אז אף אחד לא ידע?

רוב החיילים המפנים – לא הייתי דן אותם, לא כמזידים ולא כאנוסים, אלא כשוגגים, מוטעים. אני אומר רוב, כי ודאי שהיו ביניהם גם פושעים שעשו את זה מתוך רשעות, יש כל מיני סיפורים כאלה. אך הרוב לא. אז לא לצרף אותו למניין? אני חושב שזה רק ירבה שנאה בעם ישראל. נוסף לזה, לגופו של עניין, הוא קיבל פקודה והוא יודע שיש גם רבנים עם זקן ארוך וקצר שאמרו: כן, למען אחדות צבא ישראל צריכים לעשות את זה. מה כי נלין על החייל, או אפילו על הקצינים הזוטרים? אני לא אומר שהוא אנוס, אנוס הוא לא, הוא ידע שיש מתנגדים. הוא היה יכול להתחמק. אני חושב שהם שוגגים. כלפי שמיא ודאי שיש בזה עבירה, אך להגיד שהם מזידים? והוא פסול לעדות? היו כאלה שבאו למערת המכפלה ולא נתנו להם להתפלל, ולי נראה שהמערה היא מקום תפילה לכל בית ישראל. יהודי שבא להתפלל – בסדר, נפגין נגדו, נצעק נגדו, אבל לא נכון לא לתת לו להתפלל. יש גם כאלה שהרחיבו את הדבר ואמרו שהם לא יסיעו חיילים כטרמפיסטים. אני חושב שזה לא נכון, זה רק ירבה שנאה ושום תועלת לא תצמח מזה. לכן אני אומר שצריך למקד את הביקורת על היוזמים ועל המחליטים, אבל

את רוב הציבור, ואני מדגיש ואומר "רוב", צריך לדון לזכות, "כי לכל העם בשגגה".

שאלה: מה מטרת השנאה?

תשובה: המטרה היא קודם כל להוקיע את המעשה. גם בעניין "נשיא בעמך לא תאור", דרשו "בעושה מעשה עמך". מדובר במעשה שנעשה בזדון – נגד עם ישראל, באלמות, ברשעות. מישהו אמר לי שהאמריקנים הבטיחו לתת מיליארדים לסייע, עכשיו הם צריכים את הכסף לטיפול בנוקי השיטפונות ולא מסתמן באופק פתרון. זרקו אותם בלי פרנסה, אני לא רואה שאחרי שלושה חודשים מסתמן משהו באופק. איך אפשר לתת לגיטימציה לדבר כזה? העוול הזה, הרשעות הזאת, הם ודאי עבירה וצריכים להוקיע את זה.

שאלה: האם להתגייס לצבא?

תשובה: כן. למילואים היום ודאי, לא שייך שאדם לא יתגייס. אנחנו נמצאים במצב של מלחמה עם כל האוכלוסייה הערבית שנמצאת פה, עם המחבלים בעיקר. מוכרחים לשמור על היישובים ועל המדינה. זה לא שלום פסטורלי, לא מדובר באמריקה שיש לה מלחמה במרחק של כמה אלפי קילומטרים ממנה והדבר אינו נוגע לביטחון תושביה. פה זה משהו אחר. כמובן שאם חייל יתגייס ויגידו לו לעשות עבירה – אסור לו לעשות. עיקר השירות בצבא זה לדבר מצווה, לשמור על היהודים שיושבים בארץ ולהגן עליהם מפני המחבלים. ואם הציבור שלנו לא יתגייס, אז מי יתגייס? על מי אנחנו סומכים? אלה שעושים מילואים ב"תיקוני חצות" ודוקרים זה את זה, הם הנוער שיכול לשמור על המדינה? אנחנו צריכים שהנוער שלנו, שיש לו מוטיבציה, שמבין מה זה להציל נפש אחת מישראל, מה זה ארץ-ישראל, הוא זה שישמור. אני חושב שעיקרו של הצבא זה לשמור. הם לקחו בזדון את הצבא והסבו אותו למטרות אחרות. פינוי זה לא התפקיד של הצבא בכלל. אדם מתגייס לצבא בשביל לשמור על המדינה ולהגן על תושביה, ובמקום זה לקחו אותו לעקור יהודים. אם יחזור הדבר, חלילה, ודאי מי ששומר תורה ומצוות ויש בו יראת שמיים – אסור לו להשתתף בזה, כמו שגם עכשיו היו ששמעו לקול גדולי הרבנים. זה כמו שיגידו לחייל להתגלח בשבת, כי במוצאי-שבת יש מסדר מפקד. הוא הלך לשרת בצבא, אבל זה בעליל נגד התורה, זה לא שייך לביטחון. וגם פה, הרי אף אחד לא אמר שאם יפנו את היישובים זה יביא שלום. סתם, נכנס להם ג'וק שאנחנו לא מבינים את פשרו, ואמרו להרוס את חבל הארץ. האם מישהו אמר שאחרי זה לא יפגינו משם? הרי ממשיכים גם עכשיו. אם

אתם חיים במציאות, אתם יודעים שממשיכים את הרשעות העלובה. מי יודע אם זה לא יגבר עוד, חלילה.

לא האמנתי גם בשלום שעשו אז, כשהסגירו את סיני, אבל אז לפחות אמרו שאם אנחנו נעשה שלום עם המדינה הערבית הגדולה ונסגיר להם את סיני, יהיה שקט. היום גם את זה לא אומרים, זה סתם. אנשים התנתקו ממורשת ישראל, וזה הביא בסופו של דבר להתנתקות בעם ישראל והתנתקות מארץ-ישראל, כפי שכותב מרן הרב קוק באיגרת קמ"ד: "של האלה... זה רק גרגירים של היסטוריה ושפה עברית בסופו של דבר יביא לשנאת חנם ולשנאת ארץ-ישראל". כך הוא כתב לפני תשעים שנה, וזה מה שאנחנו רואים שמתרחש פה – ההתנתקות ממורשת ישראל הביאה בכנפיה את ההתנתקות שראינו עכשיו. הם לא מבינים למה אנחנו צריכים את ארץ-ישראל, מה היסוד של עם ישראל. אומר הרב סעדיה גאון: אין אומתנו אומה אלא בתורתיה, ואם מנתקים את זה מן התורה – אז יש כל מיני התנהגויות עקומות, לא לפי תורת ישראל.

ודאי שאי-אפשר להגיד באופן גורף שאין להתגייס לצבא. היום שאלו אותי על מילואים, האם לבצע תורנויות שמירה. בינתיים היום לא אומרים לחייל המילואים שהוא הולך לעשות איזו רשעות או לשחרר כוחות בשביל לעשות רשעות, ולכן מדובר בשמירה על המדינה. האם משום שאילצו את הצבא לעשות דבר עבירה, הבחורים שלנו לא יתגייסו לשמור על המדינה? מה זה שייך?

שאלה: הרב יכול בבקשה לומר כמה דברי חיזוק לתחילת זמן חורף?

תשובה: עלינו לדעת שבייחוד בתקופה קשה זו עם ישראל נתון במבוכה גדולה, ולצערנו הרב גם בעולם התורה אין לנו אחדות. כל אחד חושב שהוא בלע את כל החכמה בכפית אחת. לצערנו הרב בציבור שלנו גם אין היררכיה של תורה. כל אחד חושב, כל אחד קופץ בראש, כל אחד מורה וחושב שמה שהוא אומר זו אמיתה של תורה. זו בעיה גדולה. לכן חשוב שגם לבני תורה תהיה הבחנה מיהו באמת איש תורה אמיתי ומי קורא לעצמו רב או שהעיתונים קוראים לו רב. צריך לדעת להבחין איפה יש תורת אמת ואיפה לא, ובשביל זה צריכים חוש אמיתי.

שאלה: מאיפה קונים את החוש הזה?

תשובה: תלמידים צריכים לבדוק אצל הרבנים שלהם, אצל המורים שלהם, אצל אנשים שיש להם אמון בהם, שלפי זה יידעו באיזו דרך ישכון אור. נכון,

אצל הציבור החרדי יש יותר הבחנה מי באמת תלמיד חכם בן תורה אמיתי ומי נקרא רב רק בעיתון. לצערנו הרב בציבור שלנו אין עדיין המודעות הזו. לפני כשבועיים היה כנס בבנייני האומה ונתבקשתי לומר כמה מילים. העליתי את הנושא הזה של היררכיה של תורה, וזה חשוב בייחוד אצל בני הנוער. בקיץ הרב שפירא, זקן הרבנים בציונות הדתית, והרב אליהו ועוד איחוד הרבנים אמרו דבר הלכה למעשה בתחום ההתייחסות שלנו לרשעות הזו, וקמו רבנים אחרים והעזו לחלוק. אז אם היו חולקים והיו מבססים, ואם היה מדובר באנשי תורה – אז אפשר היה להבין את זה. אבל סתם מתוך סברות כרס, למען אחדות צבא ישראל, הם עושים שיקולים לא לגופו של עניין? איפה יש דבר כזה בתורה, שעושים שיקולים אחרים חוץ משיקולים לגופו של עניין כדי לעשות עבירה בידיים בשביל מטרה כלשהי?

המפרשים אומרים שאבותינו הקדושים קיימו את התורה עוד בטרם ניתנה. אם כך, איך זה שיעקב אבינו נשא שתי נשים? יש לכך כמה תירוצים: הרמב"ן אומר שזה בחו"ל ולא בארץ, ולכן רחל מתה כשנכנסה לארץ. הנצי"ב אומר שיעקב נהג לפי התורה, כי הוא ידע מהי התורה האמורה להינתן. אבל מכיוון שהוא ראה שמזה תצמח תועלת גדולה, כי הוא ראה ששתי האחיות הללו מתאימות לבניין בית ישראל, הוא אמר שדבר כזה מכריע. אך לאחר שניתנה תורה לא שייך שאדם יגיד שלמען המטרה הזאת הוא יישא שתי אחיות. נכון ששתי האחיות האלה מתאימות ביותר לבניין כנסת ישראל, אבל לאחר שניתנה התורה אסור לשאת שתי אחיות – אצלנו המטרה איננה מקדשת את האמצעים. זו ההדרכה של התורה ויש סיבות פנימיות לכך שהיום לא ייתכן שאדם יישא שתי אחיות.

אחדות ישראל ואחדות צבא ישראל הן מצוות יפות, אבל מי אומר שמותר לדחות בידיים את האיסור של "לא נעזבנה", ובכך לבטל מצוות עשה שהיא אחת המצוות ששקולות כנגד כל התורה? אם היו מבססים את זה על בסיס הלכתי – שימצאו לי שמישהו מגדולי הפוסקים השתמש בסברא כזו שלמען אחדות עם ישראל ולמען אחדות צבא ישראל מותר לעבור על איסור בידיים. אני אומר שזו יוהרה, אין לי הסבר אחר.

על הרב צבי יהודה

תקופת הילדות

מורנו ורבנו מרן הרב צבי יהודה הכהן קוק זצוק"ל נולד בליל הסדר בשנת התרנ"א, לאביו מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, ולאמו הרבנית ריזא רבקה זצ"ל. באותה תקופה שימש הרב קוק זצ"ל כרבה של העיירה זיימל שבליטא.

הרב חיים אביהוא שוורץ
ר"ם בישיבות "מרכז הרב" ו"בית אל"

הרב צבי יהודה נקרא על-שם סבו שמצד אמו, הגאון הרב צבי יהודה רבינוביץ תאומים זצ"ל, שהיה אב בית-דין בעיר ראגולי, ונפטר בגיל צעיר עוד קודם נישואי בתו.

הוא גדל, כמובן, באווירה ספוגת קודש-התורה ויראת שמים טהורה. בהיותו כבן שמונה כתב עליו אביו, מרן הרב קוק זצ"ל, במכתב אל אביו, סבו של הילד: "גם בני הנעים צבי יהודה שיחיה בא הנה זה כ-ב' שבועות (למקום נופש) אחרי שגמר בחדרו פרק הגזול עצים. ברוך ה' ראה בזמן הזה סימן יפה במשנתו. יחזקהו השם יתברך לאורך ימים ושנים לתורה ועבודה". (אגרות ראייה, אגרת ז').

[אחר פטירת אחיו התאום של האדר"ת, הגאון הרב צבי יהודה הנזכר לעיל, אימץ האדר"ת את בתו של אחיו לבת לו, ואחר שבתו שלו בת-שבע, שהיתה אשתו הראשונה של הרב קוק נפטרה, השיא האדר"ת לרב קוק את בת אחיו שהיתה כבתו שלו].

כעבור חצי שנה כותב מרן הרב אל הסבא שמצד האמא, הלא הוא הגאון האדר"ת, על-אודות הבן צבי יהודה: "ברוך ה' על שקידת הבן הנחמד שיחיה, אשר קול רינה של תורה המתמדת בביתי מקולו שיחיה, מרנן לבבי ומשמח נפשי בכל עת ובכל שעה, וזאת נחמתי בעתים אשר בעוה"ר הנני נטרד משעשועי תורת השם יתברך מפני הטרדות או חלישות בעוונותי הרבים, כי תהלה לא-ל יתברך קלא דאורייתא נשמע בבית ברוך ה'. יחזק ה' יתברך כוחו וחילו לאורייתא להוסיף לקח, כי תמודות הוא לי ברוך ה'". (אגרות ראייה, אגרת י').

באגרת הראשונה ציין הרב זצ"ל את ההספק וההבנה שבלימוד של בנו צבי יהודה שיחי': 18 דפים של פרק הגזול עצים במסכת בבא קמא, ושראה סימן יפה בלימודו, היינו, שהבין היטב את הגמרא. באגרת השנייה מציין הרב את שקידתו של הילד בן השמונה וחצי, שממשיך גם בבית, כנראה בלילה, בקול רינה של תורה. לא לחינם כותב מרן הרב זצ"ל על-אודותיו כבר בגיל זה: "חמודות הוא לי", ביטוי מיוחד שהמלאך משתמש בו ביחס לדניאל להצדיק את התגלותו אליו.

עלייתו לארץ

בכ"ח באייר התרס"ד עלה מרן הרב קוק זצ"ל לארץ-ישראל, על-מנת לשמש כרבה של יפו ושל המושבות החדשות שהיו אז, כגון פתח-תקווה, ראשון-לציון, גדרה ורחובות. כמובן שגם הבן צבי יהודה עלה אז עם הוריו, והוא בן 13 שנים. יום זה, כ"ח באייר, נחקק במשפחה כיום גדול, יום של שמחה ותודה לה'.

לאחר עשר שנים, בשנת התרע"ד, בהיות הרב צבי יהודה בחו"ל, כותב לו אביו (אגרת תרפ"ז): "ברוך השם עבר עלינו יום אתמול כ"ח אייר, זה היום הגדול אשר בו זיכנו צור ישראל ברוך הוא לבוא לארץ חמדתו ולראות בעינינו התחלת צמיחת קרן ישעו לעם קדשו. בטח גם אתה מחמדי נזכרת מזה, הודות לה' על רוב חסדיו...".

לאחר ס"ג שנים, בשנת התשכ"ז, זכה יום כ"ח באייר להיות יום שחרורה של ירושלים ושל הר-הבית מעול זרים. "זה היום הגדול" הכאילו פרטי, זכה להיות היום הגדול הכללי. מורנו ורבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל בשיעוריו, היה מחבר את "היום הגדול אשר בו זיכנו צור ישראל לבוא לארץ חמדתו", "היום שבו התחיל לזרוח אורו של בעל ספר 'האורות' בארץ ישראל", עם יום כיבוש ירושלים. "נחית בחסדך עם זו גאלת, נהלת בעזך אל נוה קדשך" (שירת הים, פרשת בשלח).

כשהיה מורנו ורבנו הרב צבי יהודה מדבר בכ"ח באייר, היה מזכיר את העלייה ואומר: "פלאי פלאים של הנהגה של רבוננו של עולם. בכ"ח אייר שנת תסד"ר הופיע האור החדש בציון, אורו הגדול והקדוש של הרב אבא ז"ל בארץ-ישראל, ובאותו יום בשנת התשכ"ז הופיעה חזרת גילוי השכינה של ירושלים, הכותל המערבי וכל מלוא רוחב ארצנו. פלאי פלאים של הנהגה א-לוהית. זה לא עניין משפחתי, פרטי" (מתוך התורה הגואלת ח"א, כ"ח אייר).

מן היין המשוב"ח

אב התשס"ה. גוש-קטיף, צפון השומרון.
כולנו היינו שם, אם בגופנו ואם בנפשנו.
מה השארנו שם? מה נשאר לנו משם?
התכנסנו כמה חבר'ה לדבר על האירועים, על התהליכים.
מטבע הדברים התמקדנו באירועים מסויימים. אנו יודעים כי
לכל אחד מהקוראים יש את הסיפור שלו. 🕸

משתתפים: יאיר (מנחה), ארז, עודד, יהושע, ישראל, רונן, זיו והלל.

יאיר: אני רוצה שכל אחד יספר על תובנה, או אירוע משמעותי שחוה, שהוא לוקח
אתו הלאה מהתקופה הזאת.

ארז: מבחינתי, למרות שזו היתה תקופה שלמה, בכפר-דרום, היום האחרון
היה המסעיר ביותר, ברגע שהרוב הורדו מגג בית הכנסת ונשארנו קבוצה גדולה
באחת הפינות. התחלנו תפילת ערבית בקול רם, כולם ביחד מילה במילה, וקריאת
שמע... זה היה ממש אחרי השקיעה, ואם המשיח היה צריך לבחור רגע להיכנס
בו – זה היה הרגע. באותה שנייה, למרבה הפלא, הרגשתי תחושה טובה – ידעתי
שמבחינתי האישית, לפחות, עשיתי הכל.

ישראל: אני זוכר מאד לטובה את הכינוס במוצאי ט' באב בבית הכנסת – זה
היה הדבר הכי עוצמתי בחיי. דיברו כל אנשי הרוח והרבנים, ונתנו תוקף מוסרי
ואמוני. שרנו והתפללנו, היה שם חיזוק עצום באמונה, הרבה מעבר למאבק על
הבית. בעוד "בחוק" האווירה היתה של ייאוש, של חוסר אמונה, של אובדן דרך
ובלבול, שם הייתה אמונה ברורה מתוך בירור עמוק.

רונן: במבט לאחור, שתי נקודות הפריעו לי מאוד במהלך המאבק. הנקודה
הראשונה היא האדישות מצד החיילים והשוטרים. הבטתי לעיניים של רבים מהם
וחיפשתי מבט של צער, של אשמה, אך לרוב ניבטה מהם האדישות, חוסר
האכפתיות. הם כלל לא הביטו לנו בעיניים. הרגשתי שהם בקושי מבינים את

גודל החורבן שהם עושים במו ידיהם. כמו כן, האדישות ברחוב, כאילו לאף אחד לא אכפת שזורקים אלפי אנשים מהבתים שלהם, וזה ודאי תוצאה של הלגיטימציה הנוראית שהתקשורת נתנה לתהליך, והדה-לגיטימציה שנתנה לנאבקים בו.

הנקודה השנייה היא ששידרו לי שאני אויב – אויב של צה"ל, אויב של המשטרה, אויב של כל עם ישראל. היחס מצד השוטרים לאורך כל המאבק היה מזלזל כאילו אנחנו פושעים, רוצחים וכד'. חשבתי לעצמי: אני אויב?! אני, שנמנה על ציבור שאוהב את הארץ, את המדינה ואת צה"ל ומנסה לתרום לחברה הישראלית בכל דרך אפשרית, אני כאן הפושע הגדול?! לא שהדבר גרם לי להרגיש פושע, אבל הפריע לי שמתייחסים אלי כך, שהם מסיתים את הציבור להתייחס אלי כך.

עודד: עד לכפר-מימון האמנתי שיש סיכוי ריאלי למנוע את הגירוש, אבל כשראיתי בכפר-מימון שההנהגה לא היתה מוכנה לפרוץ בגלל הסיכון שתהיה אלימות ושיהיו פצועים, אז הבנתי שבאופן טבעי אין סיכוי שנמנע את הגירוש. המשכתי להיאבק ככל יכולתי, מתוך אמונה שאפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם – אל ימנע עצמו מן הרחמים, ואם אנחנו נעשה ככל שביכולתנו, אולי תתבטל הגזירה באופן נסי ולא טבעי, אבל היה ברור לי שבדרך טבעית כבר אין סיכוי לנצח.

חיזוק נוסף לתחושה שבדרך הטבע אין סיכוי, קיבלתי כשעבדנו כמה חברה' בשעה לילה מאוחרת, וחשבתי עד כמה הפרשי הכוחות בין הצדדים גדולים, אנחנו קומץ בודדים (יחסית) שמנסים איך שהוא למנוע את הגירוש, כשמולנו עומדת מערכת ענק, משומנת ומתוקצבת, עם עשרות אלפי חיילים. אבל למרות זאת, היה ברור לי, שצריך לעשות ככל שביכולתנו, ואז אולי ה' יעשה את השאר.

יהושע: ציון זמן קודם בהרבה שאני רואה כנקודה חשובה במאבק הזה, שלצערנו כנראה שתשנה גם להבא, זו החסימה באילון, שאורגנה בצורה רצינית והשפיעה על הציבור בצורה יפה. הציבור שלנו עצר לחשוב, והדברים התבררו בחוגים רחבים ובעיקר בנוער. זו בהחלט נקודה שאני מציין לטובה. נקודה שנייה, לא מאוד מרכזית אך לא הזכירו אותה, זו שבת "חזון" שלפני תשעה באב בכפר-דרום. כמעט כל השב"חים שהיו בגירוש בכפר כבר היו באותה שבת. היתה אווירה מדהימה ותפילות מדהימות, העייפות האדירה גרמה לי להרגיש כאילו אני מסומם, פשוט הייתי באוויר...

הלל: במרכז הכנס הגדול במוצאי תשעה באב עמדו דברי הרב שרייבר, שדיבר על כך שאיננו מקבלים את הגישה שהתנגדותנו הרוחנית מהווה נצחון, אלא צריך שהדברים יקבלו ביטוי משמעותי במציאות.

בשעת פתיחת ההיכל בשבת "חזון" אמר כל הציבור "אבינו מלכנו" בבכי ובדמעות. כואבת לי מאוד העובדה שרק כאשר ממש חשים את משמעותם המיידית של "קרע רוע גזר דיננו", ושל "הפר עצת אויבינו" ועוד, אנו מצליחים להגיע למדרגות כוונה כאלה. לא נראה לי שאי-פעם בתפילת נעילה הצלחתי לכוון כמו באותו מעמד.

בסוף התפילה התקבל מידע על פעילות דחפורים של הצבא למיגון ציר הכניסה ליישוב והכשרתו לתנועת רכבים שאינם משוריינים. יצאנו להפסיק את פעילות הכלים. בזמן שיצאנו להפסיק את הכלים מעבודתם, לא החשבנו את המשימה כחלק ממניעת הגירוש אלא כפעולה לשמירת השבת בלבד. שמחתי שגם תוך כדי כל המאבק אנו מוצאים זמן להילחם בתופעות אחרות שהן מגונות ורעות מצד עצמן.

ישראל: אני זוכר שביום הגירוש, ב-05:40 לפנות בוקר, ראינו נחיל ענק שאי-אפשר לתאר של חיילים, יסמ"ניקים לבושי שחורים, אוטובוסים עמוסי חיילים מגרשים, משאיות, דחפורים, מנופים, ועוד שורה אין-סופית של כלי הרס ומשחית. כשראינו כל זאת שרנו בצורה האמיתית ביותר "כי תצא למלחמה" וכשהגענו למילים "לא תירא מהם כי ה' א-לוהיך עמך" הבנו שבאמת יש הרבה ממה לירא.

אני רוצה לדבר גם על כפר-מימון ועל הדרך לשם. בדרך מנתיבות לכפר-מימון, בכביש, בלילה, נעמדתי על איזה סלע, ואני רואה נהרות-נהרות של אנשים, קילומטרים של אנשים זורמים בצפיפות, מבוגרים וילדים, זקנים ונערים, לכיוון כפר-מימון. פתאום הבנתי מה הכוח של האמונה, וזה נתן לי המון כוח, זה נתן לי להבין מה העוצמה של הציבור שלנו, למרות שבסוף קצת התפרק שם הכינוס. בסופו של דבר התארגנה קבוצה של כמה מאות חברה כדי להגיע לגוש ברגל, בצורה עצמאית. יצאנו לדרך במבצע צבאי של ממש, הוצאנו את הבטריות מהפלאפון כדי למנוע מעקב, הסתננו בזוגות למקום המפגש, חיכינו שיגיע הלילה והתחלנו ללכת. הלכנו כל הלילה, בערך 25 קילומטרים, בדממה, בהיחבא, עד למעצר ליד כיסופים לפנות בוקר... הרגשנו שאנחנו עושים היסטוריה, במעין מסע כומתה כתומה. צועדים בעוצמה ובהקרבה. היתה שם תחושה מאוד חזקה של

התרוממות ואמונה. מצד שני, היתה תחושה לא ברורה וקצת קשה ששואלת אותך שוב ושוב – איפה כל הציבור הענק של עשרות אלפי האנשים שהיה אתך עד לא מזמן? למה כוח אמוני כל כך עצום לא מתורגם למאבק עצמו למען ארץ-ישראל? למה במקום ללכת על הכביש הראשי עם מסות של אנשים בראש מורם, אנחנו מוצאים את עצמנו מסתתרים, חותכים גדרות תיל? הרגשנו ממש מוזר לעומת מה שהיה בכפר-מימון.

זיו: אגב "לא תירא מהם". בזמן הגירוש הייתי בנווה-דקלים. ביום חמישי, לפני שנכנסנו לבית הכנסת, כשעדיין לא הייתי בטוח באילו צעדים אנקוט, רציתי לבדוק אם אפשר להתבצר על הגג של "הסוויטה" שבה "גרת".

עלינו שני חבר'ה לגג, ישבנו על הרעפים, ושתקנו. מלמעלה ראינו את נחילי השחור-ירוק-כחול, את העשן, ואת הבתים המתרוקנים למכולות. במובן מסוים הרגשתי שלא נווה-דקלים לבדה שוקעת, אלא כל הנקודה הפנימית של החיים שלי. הכול. זה לא היה ייאוש, גם לא עצבות. אולי היתה בזה השלמה עם ה"מוות", במובן השליו של המילה. משהו בתוכי ממש רצה לדבר עם ה', ואולי, אולי, אולי אפילו קצת להתייצב מולו, לתבוע, להתחנן, לדרוש. "זה נגמר?" חשבתי לעצמי. ומצד שני משהו חוזר ומפציר בי "ישועת ה' כהרף עין. אתה לא יכול לדעת מה אבא שבשמים מתכנן". באותה שנייה שמעתי התחלה שלווה של שיר. ולא סתם שיר, שיר ששומעים ממנו את הים. וקולות של ילדים, שאומרים לי "לא תירא מהם!" במערכת הכריזה של היישוב. הקב"ה הקדים תרופה למכה וחבש את לבבי עוד לפני שהספיק להיסדק. מאותה נקודה ידעתי, שלא משנה מה – אני ממש קרוב, קרוב אליו, כל הזמן, כל החיים, בכל מקום, בכל מצב, לא משנה מה הוא יעשה למקום הזה, ולעם ישראל, ולי. תמיד ידעתי את זה בשכל – אבל ממש יכולתי לחוש את ההמשכיות של עם ישראל בקולם של הילדים התמימים האלה, ולדעת שהשקיעה הזו שאני רואה מול עיני היא זמנית, והשמש עוד תזרח עלינו שוב, בגדול, בקודש, באהבה ובחמלה, וברחמים גדולים. כי זה רגע קטון. רק רגע קטון.

הלל: אמנם לפעמים זה ממש מעצבן אותי שמביאים "ראיות" מעיתונאים ובונים על כך תפיסות עולם... אבל בכל זאת סיפור קטן. נשארתי אחרון ממתבצרי גג בית הכנסת בכפר-דרום, ובין ניסיונות השכנוע לרדת ובתוך כל מצב הרוח הקשה שבו הייתי, ניגש אלי ינון מגל, כתב ערוץ 10 ששהה במשך היום על הגג, חיבק אותי ואמר לי: "אל תדאג, א-לוהים לא התפטר, עוד יהיו נסים!", והיה בדברים חיוק גדול.

עניין הניצחון לשם כבוד שמיים תפס מקום מרכזי מאד אצלי במשך כל התקופה שקדמה לגירוש. כל זמן שהייתי הולך ממקום למקום ביישוב, וכשהייתי לבדי, דיברתי עם הקב"ה על זה שכל ההצלה תהיה בשבילי. ככל שהתקרב זמן הגירוש ולא ידענו אם יעצר הגירוש וכיצד, אמרתי לעצמי שאם יתבטל הגירוש – ה' ממש מכריח אותנו ואת כל העולם להכיר בכך שזו יד ה', ואף אחד לא יוכל לטעון שהגירוש נמנע בדרך הטבע.

כשישבנו בכלא ושמענו מעורכי-הדין שבאו לבקרנו שחומש ושא-נור נפלו, התכנסנו בבית הכנסת כולנו, כל דרי אגף 9 בבית הכלא, ושרנו שירים שתאמו את האוירה, "ויהודה לעולם תשב" ועוד. התאבלנו, אבל עם תפילה ותקווה. היתה התרוממות גדולה וחיזוק גדול.

יהושע: במהלך שהותנו בכפר-דרום, הכרתי אחד מהחיילים ששירת בפלוגה ששמרה על היישוב. בחור חמוד, דתי, שהביא לי כל יום ארגז מלא אוכל מעודפי הצבא, ואמר לי – קח, תביא לשב"חים. ראית עליו שאכפת לו, ראית שהוא מזדהה. הוא המשיך לשמור על היישוב גם בזמן הגירוש. שבוע אחרי שהשתחררתי מהכלא קיבלתי ממנו הודעה כתובה: "אני מקווה שאתה לא כועס עלי, עשיתי כל מה שיכולתי". התלבטתי מה לענות לו, ולבסוף כתבתי לו חזרה "ואתה, שלם עם עצמך? אתה לא כועס על עצמך?" אז הוא ענה לי "מה פתאום, אין לי שום סיבה לכעוס על עצמי, אני הייתי במעגל השלישי". שוב התלבטתי הרבה מה לכתוב לו. ידעתי שבזה יכול להיגמר הקשר ביננו, והיה חבל לי. לבסוף, כתבתי לו בכל זאת. "אתה יודע שאם כל החיילים שאיישו את המעגל השלישי היו מסרבים, לא היה גירוש". התגובה, שידעתי שתגיע, לא איחרה לבוא "טוב, היה נחמד לפגוש אותך, תהיה בריא ושמור על עצמך" – הוא בעצם אמר לי – אתה חי בסרט, אף אחד מהחבר'ה אפילו לא חשב לסרב... הסיפור הזה ממחיש לדעתי את הפער הגדול בין עולם הישיבות והציבור הנשמע לגדולי הדור, לבין מי שלא עושה כך, שחי בסרט אחר לגמרי. וזו לדעתי נקודה כאובה שצריך לנסות ולתקן אותה.

עודד: בכל שלבי המאבק, עד הרגעים האחרונים, הייתה תחושה באוויר שברגע האחרון הכל יתבטל ו"היה לא תהיה". למרות שאיטית לא סברתי שבטוח לא תהיה התנתקות, מבחינה רגשית לא חשתי שיתכן שהיא תבוצע. אנשים מתארים את האמונה הגדולה שהייתה בגוש, על כך שאנשים האמינו עד הסוף שברגע האחרון יקרה נס, וההתנתקות תתבטל. ואני שואל, האם זאת היתה אווירה בריאה? האם הדרך לנצח במאבק היא להתנתק מהמציאות ולחיות בתוך עולם דמיוני וורוד? אמנם ידענו על התוכניות, אבל הצלחנו לנתק את התודעה שלנו

מהן. ולכן עד הרגע האחרון התחושה היתה שממשיכים כרגיל, וששום דבר לא יקרה. אמנם נכון שהיתה שם אמונה גדולה, אבל האם אנחנו רוצים שהאמונה שלנו תהיה דמיון המנותק מהמציאות לחלוטין?

במבט לאחור, האמונה הזו לא נראית לי כדרך הנכונה להתמודד, היא גרמה לנו לטמון את הראש בחול, להישאר שמחים ומנותקים ולהאמין שהכל יתבטל, עד שהמציאות התרסקה לנו בפנים.

זיו: אני לא מסכים איתך. כשמישהו חולה בסרטן – יש לו שתי אפשרויות. האחת: "קמילה". השנייה: "סופרנובה". "קמילה", משמעה – דעיכה איטית, איטית. שקיעה ברחמים עצמיים. השלמה, ואולי אפילו ניתוק המכונות לפני הזמן. השנייה, משמעה – כאשר כוכב מסיים את תפקידו הוא זורח ומתפוצץ באור עצום נורא וגדול שמאיר את כל הגלקסיה, ואז, בהדרגה – דועך ונעלם. האם היה ראוי שהפרי ששמו גוש-קטיף יסתיים בקמילה שקטה, או שמא באור גדול, שגם אם המאבק לא יצלח, יגרום לנו לזכור את הגוש במלא חיותו ומרצו? ... עודד אומר שהמציאות התרסקה לנו בפנים. אני אומר, שאנחנו שלחנו חץ הישר בין עיניה של המציאות, גם אם בסופו של דבר הפסדנו.

יאיר: אני רוצה להעלות לדיון שאלה נוספת – כיצד מתמודדים בחורי ישיבה עדינים עם הצורך לנקוט בכוח ובאגרסיביות? כיצד מתמודדים עם כוחות מנוגדים בנפש וכיצד זה משפיע היום ביחס לחברה?

יהושע: אני אישית נפגשתי מול השאלה הזו אצל הנוער שאני עובד אתו, שכמעט כולו היה בכפר דרום ובנווה-דקלים. ראיתי שאחרי הגירוש החלו תופעות של זלזול וחוסר ציות לכל דבר שמייצג ממסד כלשהו, אם זה הורים, מורים, המדריך/ה או הקומונר/ית. ואני כבר לא מדבר על עניין הרבנים... תראו, באמת נכון שישנם רבנים שיש עליהם ביקורת מכיוונים מסוימים, אבל צריך להזהר בזה שלא לאבד פרופורציות. היו ישיבות תיכוניות שבתקופת המלחמה, בגירוש ולאחריו, שידרו קו מסוים, ומי שלא הסכים עם הקו הזה פשוט מרד במסגרת – "למה מי אתה שתספר לי? אני הייתי שם, אני חוויתי הכל, אז אל תכריחו אותי לשמוע דעות שאני לא מסכים איתן". לכן לדעתי בישיבות תיכוניות, וכמובן שגם באולפנות, רצוי שלא להציג קו אחד, אלא להראות את מגוון הדעות המיוצג על-ידי רבנים, ולא בגלל פלורליזם טמא, אלא מכורח הנסיבות.

בזמן המאבק יש לדבר על ההצדקה המוסרית למאבק ועל הדרכים להימנע מקלקול המידות, ואחרי המאבק – ובעז"ה גם הניצחון – יש לטפל באופן נקודתי בחיזוק המידות שעלולות להיפגע, כמו אמת, רחמים, צניעות ועדינות.

ישראל: אני נפגשתי עם התופעה הזו ביום שישי שלפני תשעה באב, כשניסיתי להיכנס לגוש. הגעתי בסופו של דבר למצב שבו עמדתי מול מפקד משטרת נווה-דקלים, רון יהודה, שנודע ביחסו הרע למתיישבים וליישובים בכלל. אני עם תעודת זהות מזויפת, ואני מרגיש – "וירעו אותנו". הופכים אותנו מהאזרחים הכי שומרי חוק במדינה, הכי אוהבים את הצבא שמשתדלים להתנהג בערכי האמת, לכאלו שמרמים את השוטרים, נאבקים בצבא, לפושעים שרגילים לשמוע עליהם רק ברדיו... למרות שידעתי וחשבתי שכך נכון וצריך לעשות, תמיד אמרתי לעצמי, שכמה שלא יסבירו לי את הנושאים האלה ואת נכונותם, אין מצב שאני חוסם כביש או שאריב עם שוטר או חייל. אני לא מסוגל לשקר, אפילו בשביל להיכנס לגוש. זה לא אני, אני לא אחד שמסוגל לשקר למישהו בפנים. בסופו של דבר באמת לא שיקרתי בשביל להיכנס לגוש. בלב התפללתי שאף אחד לא ישאל אותי מי אני, אלא רק הראיתי את התעודה. ידעתי, שאם מישהו ישאל אותי אם זה אני, אני פשוט לא אגיב. גם במחיר אי כניסה או מעצר. למרות שעם כל הדברים האלו אני מסכים, אני אישית לא מסוגל לעשות דברים כאלה. אין מצב שאפנצ'ר רכב או ארים יד על חייל או שוטר, גם אם יגידו שצריך. היתה סיטואציה שמישהו חילק "חומרים" על-מנת להזיק ולהבעיר רכבים "מסוימים" בעת הגירוש עצמו, וביקש ממני גם לקחת. אמרתי לו – חבל לך על הזמן, אני לא אקח. אני לא אעשה את זה בכל מקרה.

בכל אופן, אני אישית הרגשתי שאני צריך לעבוד יותר על הגבורה. להקריב למען הערך. זה כל כך מורכב – אני שמח עם עצמי שלא הייתי מאלה שעשו כל דבר. אם עשיתי משהו – הרגשתי שאני מקריב משהו מהתמימות, וליוותה אותי, ועדיין מלווה תחושה קשה מזה שאני הולך לעשות, ושעשיתי דברים שאני לא מתאים להם.

יש דברים שאני מנסה לשכוח – את האווירה של הוונדליזם, את השנאה של בודדים לצבא, המלחמה נגד הצבא, וזה לא היה לי פשוט. ויש דברים שאני לוקח הלאה לעבוד על עצמי, על העוצמות שחסרות. אני חושב שאם נגיע לשכנוע עצמי עמוק באמת, זה יהיה יותר קל.

זיו: לגבי עניין ה"וירעו אותנו", אני חושב שדווקא להיפך. המאבק הזה הוציא מאתנו את כל הטוב שבנפשנו. הייתה תחושה שבכל צעד במאבק יש רק מחשבה על צרכי השני, על האחר, וה"אני" התבטל לגמרי. בדברים הכי קטנים. מה פתאום "ירעו אותנו?" להיפך! כל העניין של "וירעו אותנו" מדובר לגבי אנשים תמימים שמתנהגים אליהם ברשעות. אבל אנחנו נהגנו בקשיחות כלפי המגרשים. זו הוקעת הרע. אין פה כלל וכלל עניין של "וירעו אותנו"! כולם בטח ראו את כל הנתינה, השמחה והאהבה ששררה שם ביננו לבין עצמנו. במשך כל הזמן בגוש הייתי בלי ארנק, בלי שקל, ולרגע לא הייתי רעב. בעצם, חוץ מאשר בתשעה באב... הם לא הרעו אותנו! ההיפך הגמור! הם חיזקו אותנו, גם בבין אדם לרעהו וגם בבין אדם למקום. לגבי האווירה של השנאה לצבא – ראיתי לא מעט סרטונים שבהם תוך כדי הגירוש שרו "אוהבים את צה"ל". לא רק שלא היתה שם שנאה – במקומות בהם אני הייתי, לפחות – אלא היתה שם גם אהבה לא ממש בריאה. ישראל אומר שהוא סבל ממעשים "מיליטנטיים" מסוימים שעשה. אני לא מבין: לפני המעשה, תוך כדי המעשה, אחרי המעשה? בהתחלה, לפני המעשה, חייבים לעשות את הבירורים השכליים והרגשיים, אבל לאחר שהתקבלה ההחלטה לעשות את המעשה, צריך לעשות אותו בלב שלם, מתוך הבנה שבאמת זה סיכוי ההישרדות היחיד שלך, ולשמוח שהקב"ה נותן לך סיכוי כזה. שורה תחתונה, אני גם חושב שהכל צריך לנבוע משכנוע עצמי עמוק, ולא מבירור פה, בירור שם, אלא שהכל יהיה רציף וברור לנו במוח, בגאווה יהודית של ידיעה מוצקה שמה שאתה עושה הוא נכון, ולרגע לא אחרת. לדעת שה' איתך, ואתה רק שליח לעשות רצונו. בכלל, היו המון מצבים שבהם היית צריך להשליט את השכל-של-תורה על הרגש. במובן מסוים ניצבנו לפני כל כך הרבה התלבטויות שבהן כל אחד מאתנו היה צריך להפעיל חשיבה של תלמיד-חכם-קטן, כי לא תמיד היה לידך רב וכל רגע היו לבטים חדשים ודרכי פעולה שונות. כל הזמן לחשוב מה הקב"ה רוצה ממך לפי מה שהרבנים שלך לימדו אותך. לכל מעשה היה משקל רב מאוד. אם זה כשראית חייל בוכה וברגש רצית לחבק אותו, אבל ידעת בשכל שעכשיו אתה צריך "להתאכזר" ולצעוק עליו שיפסיק לגרש מיד, אם זה לתפוס תעוזה ולומר למפקדים במדים מגוהצים מה שאתה באמת חושב עליהם, אם זה לדעת שיכול להיות שתצא מכאן ישר לכלא, ותהפוך להיות "אויב המדינה" ובכל זאת לפעול תוך עבירה על החוק בניגוד מוחלט לכל מה שחינכו אותך מהרגע שנולדת.

הלל: סופרה בדיחה שכשר' אשר וייס הגיע לכפר-דרום ב"סקודה", הוציאו לו את האוויר מהגלגלים. כמובן שזה לא קרה, אך הבדיחה לא צמחה בחלל ריק.

היתה אווירה של להשחית כל דבר שנראה של הצבא או של התקשורת העוינת, דבר שהביא גם לטעויות בזיהוי. ולעניין השקר, הרב ליאור אמר שלא שייך להקפיד על החומרות שב"מסילת ישרים".

ברור לי שהיה צריך לפעמים להזיק, אך מסתבר שעצם הכניסה לאווירה של "חבל ככל יכולתך", פוגעת בתמימות ומוציאה את האדם מהדחייה הטבעית שהוא חש מלהשחית. כל אחד לפי רגישותו ולפי קרבתו ל"פעילות". אינו דומה העושה את "פעולות ההטעיה" למסתיר בגופו ממש, למחבל בציוד ממש. לא סתם אמר רב מסוים שאחרי הגירוש נצטרך עבודה גדולה לתקן את מידת האמת...

בעייתיות נוספת קשורה ביחס שמקבל האדם מהסביבה. כשהגענו באוטובוסים לכלא דקל, אמר לי אבי בפלאפון, שכל המדינה "יודעת" שניסינו לחסל שוטרים וחיילים, לזרוק עליהם חומצה, ולזרוק אותם מהגג. לא כל כך התייחסתי, אני רגיל שלא צריך להאמין לשקרי התשקורת. ירד לי האסימון כאשר ראיתי שממש כך מתייחסים אלינו במשטרה.

כאשר אדם מקבל יחס של פושע, הוא מתחיל להשתכנע שהוא באמת פושע, וצריך להתחזק ולהתמלא בצדקת הדרך, למרות היחס השלילי שהוא מקבל מהסביבה.

ארו: התארגנו מראש כחוליות, חבר'ה שקיבלו ציוד והתנדבו לשמש כ"חוליות פינצ'ור" וכו'. כשניתנה ההוראה מהמטה שאפשר להתחיל להוציא אוויר מהגלגלים היה בתכלס' אחד שעשה את זה. היו עוד שהיו עושים אבל רק אחד שהתנדב ראשון. הממלכתיות – זה מחסום שממש קשה לשבור. שבוע אחר-כך קיבלנו הודעה באמצע הלימוד בבית המדרש שצריך לפנצ'ר אוטובוס של חיילים. היו עלי אינפוזיות (אמצעי פינצ'ור) ולא היה מישהו אחר. הוצאתי צוות חיפוי ואז התברר שאלה בכלל חיילים שבאו לשמור בבסיס. ככה הם טענו. חזרתי לאחראי והוא שוב אישר לפנצ'ר, ושוב התלבטתי וחזרתי אליו. בסוף תקעתי אותם בצמיגים. זה היה קל והיום זה יהיה לי הרבה יותר קל. זה טוב? אני בכלל לא בטוח.

הכלא היה מין מסיבה אחרי התנאים הקשים בכפר-דרום, אבל באופן אישי אני הרגשתי זוועה שם. למרות שלמדנו שם והיינו קבוצה גדולה – הכלא זה מקום קשה ומנוכר. עם כל הרוח הגדולה של בחורי ישיבות ו"עבד ה' הוא לבדו חופשי" – זה לא מתאים לאנשים נורמאליים. אולי לפושעים ולהבדיל לכאלה צדיקים שהם מעל המקום שהם נמצאים בו, אבל לא לי, תודה...

ישראל: כשהגענו לכלא לקחו אותנו לעמוד לפני שופט. שמו עלי אוזיקים בידיים וברגליים בתוך זינזאנה סגורה, מחובר באזיקים לחבר, ושני שוטרים אחרים מקיפים אותי, כמו הפושעים הגדולים. וכשסגרו עלינו את הזינזאנה – היתה סיטואציה ממש מצחיקה לראות את הסוהרים והשוטרים מתייחסים אלינו כאויבי האנושות. מה, הם מטומטמים? (סליחה על הביטוי)... ממש צחקנו כשישבנו אוזקים כפושעים אמיתיים...

רונן: אחזור לשאלתך, יאיר. מבחינת המידות אני חושב שלא השתנית. סך הכול לא לקחתי חלק ב"פעולות המנע היותר אקטיביות" כי הרגשתי בנפש שזה לא מתאים לי, למרות שזה היה דבר שנכון לעשותו. אבל יש בחינות אחרות שכן השתנית בהן ועוד לא ברור לי לגמרי האם זה טוב.

לא הייתי תמים גם לפני הגירוש, אך עתה נהייתי עוד פחות תמים ממה שהייתי. ראיתי הרבה הרס מול העיניים, בקנה מידה שלא נפגשתי אתו מעולם. להרס הזה היו שותפות מערכות שפעם האמנתי בהן – הממשלה, בית המשפט, צה"ל והמטרה. עכשיו, אחרי הגירוש, נהייתי הרבה יותר מציאותי, יותר ציני, פחות נאיבי. אם פעם הייתי דן לכף זכות דעות ומעשים שונים שנפגשתי אתם, של שמאלנים למשל, שהם בעצם דואגים לעם ישראל, עכשיו אני יותר בוחן אותם בחשדנות.

דבר נוסף, בעקבות הגירוש התחזק אצלי הצורך להניף את דגל התורה גבוה מעל כל דבר אחר. אם בעבר היה תמיד קול קטן בלב שאמר "אל תהיה כל כך קיצוני, תעגל קצת פינות, אחרת מה יחשבו עליך אחינו השמאלנים, וזה רק יגרום לפילוג ולקרע בחברה הישראלית" וכדו', עכשיו זה נגמר! התחדד אצלי הצורך להגדיר את סדרי העדיפויות שלי מחדש: קודם כל צווי ה' ואחר-כך כל שאר הדברים. הדבר בא לידי ביטוי באופי המאבק האקטיבי שבו נקטתי ובהכרה בחובה לסרב פקודה.

במאמר מוסגר, שאלה נוספת שלדעתי ראוי לדון בה היא האם המאבק בגג בית הכנסת בכפר-דרום היה חריף מדי או רגוע מדי. אני אישית מצדיק את מה שנעשה בכפר-דרום, ואני שמח שכך פעלנו. אני אף מיצר על כך שלא נהגו כמונו בכל הגוש. היו כמה דברים חריגים שהייתי משנה, כמו ירידות אישיות על חיילים, אזכורים של השואה ולהזיק בשביל להזיק, אבל זה באמת היה בשוליים. היה חשוב לי טוהר המאבק. הרגשתי שבהתנגדות על הגג אנחנו עושים היסטוריה ויבואו ימים ועם ישראל עוד יודה לנו על כך. צריך למחות על חילול ה' ועל

העוול המוסרי שנעשה לאנשי גוש-קטיף והשומרון. רציתי שהפינוי יהיה כמה שיותר קשה, כמה שיותר כואב, שייצר בזיכרון של תולדות עם ישראל כאחת הטרגדיות הגדולות.

יאיר: אני רוצה לשמוע את ההתייחסות שלכם ל"בימים ההם בזמן הזה" – איפה אנחנו ממקמים את עצמנו לגבי המתיוונים. האם מאבק שלנו היום הוא מול מתיוונים מודרניים, ואז יש לכך השלכות כמו אז, או שלא שייך להגדיר את התרבות שמולנו כמתיוונת כי אנו דור של גאולה?

האם החשמונאים היו נוהגים היום כמו אז, או לא?

ארוז: אני חושב שבתקופת החשמונאים, ובעיקר אחר-כך בגלות, לא היתה צורת חשיבה אחדותית של כל העם אלא היו קהילות-קהילות, כל מי שהוציא רגל נדחף החוצה לגמרי כי לא היה מספיק כוח למשוך אותו בחזרה. כיום, בתקופה של גאולה, אנחנו צריכים ליצור כוח פנימי כזה שמושך באהבה את מי שמנסה למרוד ולא משסוף את ראשו. להוציא – תמיד זה אקט של חולשה שמבטא חוסר אונים. עם במצב של גאולה צריך להשתמש בכל הכוחות, גם המואפלים.

יאיר: נחמד את השאלה: אם החשמונאים היו חיים היום, מה היה היחס של מתתיהו למציאות של היום, לתרבות של ימינו? האם החשמונאים היו פועלים בדרכנו?

ישראל: התשובה מורכבת. אינני יודע מה היו עושים החשמונאים היום, אך אני יודע מה אני חש: מצד אחד אנו בדור של גאולה, לאנשים יש הרבה אידיאלים, זה דור עם עוצמות, עם נשמות גדולות, דור של גאולה, ומצד שני אני חושב שהציבור שלנו נסחף לפעמים בעניין הוויתורים בזכות הגאולה. יש דברים שהם באמת רעים וצריך להוקיע אותם, צריך לזעוק שהתרבות הזאת רעה מאוד, לא לנו!!! כי בלבנו אש... לנו יש תרבות אמיתית, מוסרית נצחית וא-לוהית לא תרבות מושחתת כמו זו הרווחת היום... נכון, יש דברים שאפשר ללמוד מאנשים בדורנו גם כשאנחנו מאמינים, כמו בן, ונכון שבמהלך הדורות יש התקדמות רוחנית גדולה, אבל בגדול – התרבות רעה, היא לא לנו! צריך לקום ולצעוק, לנו יש תרבות אחרת!! עד לפני כמה חודשים הייתי מפריד בין התרבות לבין הציבור, בין החטא לבין החוטא, חשבתי שנכון לקבל ולהתקרב לאנשים החוטאים – השוטר, השופט, העיתונאי, המגרש וכל נושאי תרבות השקר והגירוש. היום אני לגמרי לא חושב ככה. היום אני חושב שאם אנחנו מתחברים עם חוטאים, אנחנו נידבק גם מהחטא, ולא במידה מועטת. תחילה יש לשנוא את החוטאים והחטאים

יחד, רק כך נוכל להגיע להפרדה אמיתית בין חטא לחוטא בלי לקבל את החטא עצמו.

הלל: אני חושב שבין הגורמים שהביאו עלינו את ההתנתקות יש לחלק בין כמה סוגים. יש ראש הממשלה שרוצה להנצל מהתיקים הפליליים שלו, ואת השרים הסרים למשמעתו, שרוצים את המשכורת, התיקים והכבוד. לעומתם יש גורמים בשמאל הקיצוני ובכלי התקשורת, שבאמת מעוניינים בהפיכת המדינה למדינה ללא ייחוד יהודי. כאלה שבאמת לא אכפת להם שהבן שלהם יתחתן עם איזו מתנדבת משוודיה. ובסוף – את החיילים שרק מפחדים שיפסידו את המשכורות שלהם, או במקרה הטוב, לשם שמים – מפחדים שהמדינה תתפרק אם הם יעזו לסרב פקודה.

לא בטוח שהמתיוונים היו שייכים דווקא לקבוצה האידיאולוגית, שלא רצו להיות יהודים. ייתכן שגם אז היה גרעין קטן של אידיאולוגים, וכל היתר נמשכו להתיוונות רק בגלל יצר הרע ותאוות. ייתכן שהמתיוון שחוסל על-ידי מתתיהו כשבא להקריב את הקורבן במודיעין, התיוון רק בגלל שרצה ליהנות מהחיים, או אולי אפילו מכיוון שפחד להפסיד משכורות בשירות המדינה.

אם כך, המצב היום לא שונה בהרבה מהמצב אז. גם כיום יש קבוצה מסוימת השואפת כל כולה להתערות בכלל העמים עד כדי סיוע לגויים נגד עם ישראל, כמסירת פרטי קציני צה"ל לבית המשפט בהאג על כביכול פשעי מלחמה במאבק מול הפלסטינים. לעומתם, הרוב הדומם אינו שומר מצוות ונמשך אחר תרבות המערב בגלל היצר הרע, ללא אידיאולוגיות מורכבות, ובכל זאת לא נמנע מתתיהו מלהלחם נגדם ולחסל אותם.

אפשר אולי לומר שהצורה שבה נלחמים ברוע השתנתה מאז. אז חיסלו יריבים אידיאולוגים, וזה היה מובן. היום זה יכול להשיג תוצאה הפוכה, ולכן אולי צריך היום להלחם בצורה אחרת, אבל ייתכן שמבחינת היחס אליהם, אין הבדל בין הימים ההם לזמן הזה.

כמובן שישנם הבדלים, למשל שאז כולם הכירו את בוראם קודם שהתיוונו וכיום רבים לא יודעים כלום, או שערב היציאה לגלות יש צורך לשמור ביתר קיצוניות על שלמות ואחדות העם...

יהושע: נהוג להצביע על הדמיון הרב שבין לוחמי המחתרות שלפני קום המדינה לבין החשמונאים. אני חושב שיש בזה הרבה אמת. היום אף אפשר ללכת צעד נוסף קדימה ולהשוות את לוחמי המחתרות והחשמונאים ללוחמים הכתומים.

זה לא עוד מאבק ציבורי על שכר, ריבית או מחירי הדלק, אלא זהו מאבק שנוגע ברבדים העמוקים של ההבדלים בין דעות שונות. אז נכון, אנחנו לא באים להקים פה מדינה חדשה או להתנער משלטון זר, אבל בהחלט ניתן לומר שיש עניין וכיוון משותף לכתומים, ללוחמי המחטרות ולחשמונאים. אך זה לא אומר שאפשר להשוות גם את הצד שכנגד – אמנם אפשר להשוות את הבריטים ליוונים, אבל להכניס לאותה קטגוריה גם את השמאל – זה צעד אחד יותר מדי. אולי יש אנשים ספציפיים שאיבדו את הסגולה שלהם, אבל אלה מעטים מאוד בדור שלנו. צריך לזכור שהמתיוונים נלחמו ביחד עם היוונים מול החשמונאים. נכון, זה מזכיר את הסזון, אלטלנה ובג"ץ, אבל צריך להיזהר עם זה, כי אלו לא אותן רמות.

זיו: בעוד המתיוונים עשו עבירות כדי "להכעיס", הדור שלנו הוא דור שלא נולד לתוך מציאות של תורה, לתוך מציאות של חיים תורניים. כל ההשפעות של הגויים בדור שלנו, הן פועל יוצא של שכחת התורה. הרי ידוע שאין ואקום. אין פה יציאה אקטיבית של חלקים מעם ישראל לעבר הגויים, אלא להיפך. משום שהתורה "יצאה" מאותו חלק של עם ישראל, באופן טבעי נכנסו חוקות הגויים ותרבותם המנוולת. המצב הוא שאנשים מחפשים משהו למלא בו את ריקנות חייהם, וכל שהם מוצאים זו תרבות של חומר, פינוק וניוון. בפרט עכשיו, שהעולם כולו הוא כפר גלובלי אחד קטן, הסיכוי שאדם לא יושפע מתרבות המערב השלטת הוא אפסי כאשר לאדם אין תורה בלבו. עם זאת, ישנו מיעוט מצומצם של אנשים שבהחלט ניתן להגדירם כמתיוונים, אולם לצערי תמיד היו בעמנו אנשים כאלה שבוגדים בעם ישראל. הבעיה היא שאנשים אלה תופסים מוקדי כוח והשפעה ומחדירים את התרבות היוונית בכוח ואפילו במרמה לעם. למשל תשקורת ודומיה. נראה לי שה"חשמונאים" של הדור שלנו זה כל מי שמבין שחייבת להיות המשכיות לעם היהודי על אדמתו על-פי תורתו – ופועל בעקבות ההבנה הזאת.